

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

ETIČKE DILEME VEZANE UZ SUDJELOVANJE
MLADIH U IGRAMA NA SREĆU

Mentor :

Prof.dr.sc Želimir Dulčić

Student:

Nikolina Škrabić 5140170

Split ,kolovoz,2017

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Definicija problema	1
1.2. Ciljevi rada.....	1
1.3. Metode rada	1
1.4. Stuktura rada.....	2
2. TEORIJSKE ODREDNICE ETIKE I ETIČKOG PONAŠANJA	3
2.1. Pojam etike i morala.....	3
2.1.1. Povijest etike.....	3
2.1.2. Glavni etički pojmovi.....	4
2.2. Temeljne etike u filozofiji	6
2.3. Poslovna etika	7
2.4. Etična dilema i etična odluka	8
2.4.1. Proces donošenja etične odluke	9
2.4.2. Kvalifikacija etičnih odluka.....	11
2.5. Situacijski čimbenici utjecaja na etično/neetično ponašanje.....	12
3. IGRE NA SREĆU.....	14
3.1. Pojam kockanja i vrste igara na sreću	14
3.2. Povijest kockanja	15
3.3. Problematično kockanje	17
3.4. Rizični čimbenici za razvoj problematičnog kockanja adolescenata	18
3.4.1. Dostupnost i pristupačnost.....	19
3.4.2. Motivacija	20
3.4.3. Kockanje članova obitelji	21
3.5. Porez na dobitke i naknade za priređivanje igara	22
3.5.1. Porez na dobitke od lutrijskih igara na sreću.....	22
3.5.2. Godišnje i mjesečne naknade za priređivanje igara u casinu	23
3.5.3. Porez na dobitke od igri kladenja.....	24
3.5.4. Godišnje i mjesečne naknade za priređivanje igara na sreću na automatima.....	25
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	26
4.1. Predmetno istraživanje	26
4.2. Uzorak istraživanja.....	28

5. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA	29
5.1. Grafički prikazi dobivenih rezultata.....	29
5.2. Rezultati provedenog istraživanja.....	40
6. ZAKLJUČAK.....	43
LITERATURA	44
POPIS SLIKA.....	45
POPIS GRAFIKONA.....	45
POPIS TABLICA	46

1. UVOD

1.1. Definicija problema

U javnosti se mnogo priča o ovisnostima o drogama i alkoholu. Problem o kojem se mnogo manje priča jest problem ovisnosti o kockanju to jest o igrama na sreću. Trend kockanja je sve više popularan među mlađom populacijom te iako brojna istraživanja pokušavaju odgovoriti na pitanje koji su to rizični čimbenici koji doprinose kockanju te razvoju problema vezanih uz kockanje stječe se dojam kako nedostaju istraživanja koja su usmjerena na mlade, odnosno koja usmjeravaju pažnju na pitanje koja su to obilježja ličnosti i ponašanja koja dovode do razvoja problema vezanih uz kockanje. Nažalost, za očekivati je da će problema biti sve više, ponajprije zbog otvaranja novih kockarskih mogućnosti kao što je internet kockanje, koje je sve popularnije i dostupnije.

U ovom radu će se prikazati velik problem suvremenog kockanja te težnja za lakom zaradom što je u suprotnosti sa vlastitom marljivosti i poštenim radom odnosno etikom.

1.2. Ciljevi rada

Utvrđiti na koji način neka obilježja ličnosti, razmišljanja, ponašanja, uvjerenja o kockanju, motivacije za kockanjem, iskustva i ponašanja prilikom kockanja te učestalost kockanja doprinose izraženosti štetnih psihosocijalnih posljedica povezanih s kockanjem.

1.3. Metode rada

Pri istraživanju te prikazivanju rezultata koristiti će se desk metoda, analiza sekundarnih podataka, deskriptivna metoda te metoda ankete koja će se provesti na uzorku od 40 ispitanika. Sve potrebne informacije i podaci prikupljeni su iz stručne literature i *online* izvora.

1.4. Stuktura rada

Završni rad je podijeljen na šest djelova. Prvi dio sadrži uvodne naznake to jest definiciju problema, ciljeve, metode i strukturu rada.

Drugi dio rada objašnjava teorijske odrednice etike i etičnog ponašanja.

Treći dio je baziran na definiranju igara na sreću, njihovoj podjeli te opisom rizičnih čimbenika koji utječu na problematično kockanje kod adolescenata.

Četvrti dio rada se odnosi na empirijsko istraživanje koje se provelo putem anketnog upitnika u dvijema sportskim kladionicama na području grada Makarske.

Peti dio rada objašnjava rezultate pomoću grafičkih prikaza odgovora dobivenih na temelju provedenog istraživanja.

Šesti dio je zaključak odnosno sinteza spoznaja o radu do kojih se došlo temeljem provedenog istraživanja.

2. TEORIJSKE ODREDNICE ETIKE I ETIČKOG PONAŠANJA

2.1. Pojam etike i morala

Etika je znanost o moralu koja istražuje smisao i ciljeve moralnih normi, osnovne kriterije za moralno vrijednovanje, kao i uopće zasnovanost i izvor morala. Etika prije svega pripada filozofiji koja proučava ljudsko ponašanje koje je prihvaćeno pod određenim moralnim aspektom. Ona je normativna znanost, a norme odlučuju o specifičnom karakteru etike i tako ju razlikuju od drugih znanosti.¹

Moral je skup običaja, pravila i normi u jednom društvu za koje to društvo smatra da su najprikladniji i najpravilniji za reguliranje njihovih međusobnih odnosa, kao i za postojanje društva uopće. Moral je voljno-osjećajni odnos među ljudima, a ispoljava se u čestitosti i etičnosti. Etika je širi pojam od morala, ona predstavlja filozofsko i teoretsko shvaćanje morala, dok je moral konkretni oblik ljudske slobode normiran pravilima ponašanja među ljudima.

Etika i moral su riječi koje jedna drugu ili definiraju ili opisuju. Moral bi mogli objasniti kao nekakav osobni putokaz, a etiku kao filozofsku disciplinu. Etika ima zadatak ne samo da nas upozna s tim što je moral, koje su njegove osnovne komponente, nego da i zauzme kritičko stanovište prema postojećoj moralnoj praksi.²

2.1.1. Povijest etike

Utemeljiteljem etike se smatra filozof Sokrat (od 470. do 399. g. pr. Krista) premda su se pitanjima etike i morala bavile i starije civilizacije. Sokrat je smatrao da je potrebno posjedovati određena dobra koja je potrebno koristiti uz pomoć vrlina, a prvi je uveo i pojam savjest te je vlastita i tuđa djela prosuđivao prema vlastitoj savjesti. Smatrao da se vrlina može naučiti, odnosno da je ona znanje. Tvrdio je da čovjek mora znati što je dobro (ideja dobra), da bi isto i činio. I Platon vidi dobro kao vrhovnu ideju prema kojoj svi teže. Prema njemu za dobru državu potrebne su četiri vrline: mudrost, pravednost, hrabrost i umjerenost. Aristotel ne govori o općoj ideji dobra nego o pojedinačnom dobru čovjeka. Za njega je najveća vrlina

¹ Internet izvor raspoloživo na <https://hr.wikipedia.org/wiki/Etika> (27.02.2017)

² Klaić, B. (1968): Rječnik stranih riječi, Zora, Zagreb, str.372.

sredina između dviju krajnosti (zlatna sredina). Sokratov učenik Aristotel je pak smatrao da etika treba uključiti i praktično djelovanje, a ne samo promišljanja o dobru i zlu. U egipatskoj civilizaciji imamo primjer božice Maat, koja je jamčila za pravednost sudskih postupaka, a traganje za pravim ljudskim vrijednostima nalazimo i u židovstvu, u kojemu Mojsije s 10 Božjih zapovijedi predstavlja načela koja su i danas u temeljnim zakonima mnogih država. Na osnovama židovske religije nastaje kršćanstvo, koje je i danas najutjecajnija religija u zapadnoj civilizaciji. Ipak su se osnovne poruke kršćanstva po kojima će oni koji čine dobro biti nagrađeni, dok će oni koji čine zlo biti kažnjeni, snažno urezale kako u umove, tako i u srca ljudi kroz civilizacije i stoljeća. Promišljanja mnogih kasnijih filozofa se nisu temeljila samo na ljudskom znanju, nego jako često i na pokušajima definiranja Boga ili pokušajima pronalaska odgovarajuće alternative za Boga. Njemački filozof Hegel (1770. – 1831.) uvodi pojam apsolutne ideje umjesto Boga, a Schopenhauer apsolutne volje.³

2.1.2. Glavni etički pojmovi

Glavni etički pojmovi su :⁴

Moral je u najširem smislu oblik društvene svijesti, skup nepisanih pravila, običaja, navika i normi koji su prihvaćeni u životu neke zajednice. Glavne teme moralne filozofije ili etike su dobro, ispravno djelovanje, ćudoredan život. Moralna pravila se razlikuju i vremenski i prostorno što znači da nisu apsolutno važeća. Za razliku od pozitivnih zakona, kada se prekrše moralna pravila ne dolazi do političke ili ekonomske sankcije. Kao sankcije nemoralnog ponašanja javljaju se grižnja savjesti, prijekor ili bojkot okoline. U filozofskom značenju, pojam morala istoznačan je s praktičkom filozofskom disciplinom etikom.

Dobro je najveća moralna vrijednost odnosno ljudska osobina koja odgovara biti čovjeka te je dužnost svakog pojedinca. To podrazumijeva suradnju s drugim ljudima, dijalog, ljubav i dostojanstvo osobe. Postoje dvije vrste dobra, dobro u sebi i korisno dobro. Kada govorimo o

³ Rogosić T., (2016), Primjena poslovne etike u poduzeću (Internet) <raspoloživo na <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A81/datastream/PDF/view> (03.03.2017)

⁴ Izvor: (Internet) raspoloživo na: <http://www.inter-caffe.com/lista-929.html> (04.03.2017)

dobru u sebi, mislimo na vrijednost, vrlinu, ono čemu se teži, ideal dobra. Dobro u sebi je čisto dobro i ne zavisi od drugog bića, nema vanjsku svrhu, nema za cilj neku korist ili interes. Korisno dobro ima za svrhu neku korist, neki interes. Sva pojedinačna dobra teže da se približe najvišem dobru, i zbog toga je moguće stupnjevito mjerenje dobra, hijerarhija dobra (dobar-bolji-najbolji). Dobro je tumačeno i sa filozofskog i sa religijskog aspekta. U kršćanskoj, židovskoj i islamskoj religiji najviše je dobro Bog.

Savjest

Pojam savjest potječe iz stoičko kršćanske tradicije. Sam izraz savjest kovanica je prema grčkoj riječi «suneidesis» (suznanje), koja u sebi nosi korijen eid- etimologijski povezana je s hrvatskim korijenom vid. Ciceron je grčku riječ suniedesis preveo na latinski kao conscientia. Oblikovanje stručnog izraza savjest razvijala se od prvotnog značenja izraženog preko suznanja, zatim u svijesti, te se preko značenja svijesti o vlastitom moralnom činu, razvija u stručni izraz za ono što i danas podrazumijevamo pod pojmom savjest. Rasprava o savjesti je jedno od temeljnih i najvažnijih poglavlja katoličke teologije, a njeno povijesno ishodište leži u patristici i skolastici.

Zlo je pojam koji označava ono što moral odbacuje kao neprihvatljivo. Njegova je suprotnost moralno dobro.

Sloboda - najbolja definicija slobode je sloboda ljudskog duha. Kod tako relativnog pojma, jasno je da će sloboda za različite ljude podrazumijevati različita stanja i osjećaje. Sumerska klinasta riječ ama-gi, je najstariji pisani simbol koji predstavlja ideju slobode. Biblija govori o tome da je Mojsije izbavio narod iz ropstva i odveo ga u Slobodu. U čuvenom govoru Martina Luthera Kinga "I Have a Dream", citirao je staru duhovnu pjesmu pjevanu od crnih američkih robova: »Napokon slobodni! Napokon slobodni! Hvala Bogu Svevišnjem napokon smo slobodni!« Vrlo često ostvarivanje slobode na nasilan način paradoksalno je s njezinom biti. Rat je najveće ograničavanje individualne slobode u cilju zaštite prava veće skupine ljudi, odnosno u cilju zaštite ili uspostavljanja nekoga poretka.

Sreća je jedan od najvećih psihologijskih problema. Užitek i zadovoljstvo su emocionalna stanja u kojima smo zadovoljni. Moguća definicija mogla bi biti da je sreća stanje u kojem ljudi ponašanjem dolaze do suprotstavljanja vanjskim silama koje bi inače dovele do nesreće odnosno tuge.

Ljubav predstavlja osnovnu emocionalnu potrebu i pruža najintenzivniji osjećaj bliskosti. U govoru obično označava međuljudsku ljubav, no ona može označavati ljubav prema državi, cilju, sportu itd. Međuljudska ljubav je odnos između dvije osobe veći od same naklonosti jedne prema drugoj, te je usko vezana s međuljudskim odnosima (ljubav između članova obitelji, prijatelja...). Neuzvraćena ljubav se odnosi na one osjećaje ljubavi koji nisu uzvraćeni.

Vrlina je jedan od glavnih pojmova etike još od antičke filozofije. Vrlina je moralna izvrsnost osobe. Latinska riječ virtus znači «muževno», od vir «muž», te se odnosi izvorno na muške, ratne vrline kao hrabrost. Vrlina upornosti i ustrajnosti je potrebna za sve vrline budući da je vrlina navika karaktera, te se moraju ponavljano koristiti da bi osoba ostala s vrlinama.

2.2. Temeljne etike u filozofiji

1. Normativna (preskriptivna) etika bavi se onim što bi trebalo biti. Ona nastoji pronaći etičke temelje i na njima izgraditi, odnosno propisati kakvi bi ljudi trebali biti, a da budu dobri ljudi ili kako bi se ljudi trebali ponašati, a da se pri tome ponašaju ispravno ili dobro.

Ona ne treba tražiti samo iza činjenica konkretnih morala te potražiti njihove izvore, nego i, ukoliko su postojeći moralni sustavi nezadovoljavajući, izgraditi novi, zadovoljavajući moralni sustav.

2. Deskriptivna (opisna) etika bavi se onime što jest. Nastoji što vjernije opisati moralno ponašanje ljudi, njihova moralna vjerovanja i vrijednosti te pronaći odgovor na pitanje koji su izvori morala, koja je prava narav morala i moralnih iskaza, može li se racionalno utemeljiti. Bavi se stvarnim stanjem, činjenicama izbjegavajući pri tome donošenje normativnih sudova.

Posebna vrsta deskriptivne etike naziva se **METAETIKA** koja se bavi analizom sadržaja moralnih iskaza i na temelju toga nastoji doprijeti do prave naravi morala. Navedena dva pristupa etici ipak tvore neraskidivo jedinstvo teorije i prakse.

E t i k a			
Normativna (preskriptivna) etika		Metaetika (deskriptivna ili opisna) etika	
Etički sustavi	Primijenjena etika	Semantika	Deskriptivizam i nedeskriptivizam
Etika vrline	Etika područja: Individualna etika Socijalna etika Bioetika i ekoetika Etika osobnosti Strukovne etike	Ontologija	Realizam i protorealizam
Etika ljubavi		Epistemologija	Kognitivizam i nekognitivizam
Etika dužnosti			
Etika koristi	Etika struka: Poslovna etika Pravna etika Politička etika Medicinska etika	Psihologija	Internalizam i eksternalizam
Etika prava		Kulturologija	Običajno-lokalno-kulturno specifično-moralno
Itd.			

Slika 1: pristupi etičkih teorija

Izvor: Društveno odgovorno poslovanje IV predavanje; raspoloživo na:

http://www.vup.hr/_Data/Files/15020615317805.pptx

2.3. Poslovna etika

Poslovna etika je skup moralnih načela i normi kojima se usmjerava ponašanje aktivnih sudionika u gospodarskom sustavu, u skladu s vrijednosnim sustavima koji se temelje na općim ljudskim vrijednostima i usmjerene su na dobrobit čovjeka. Poslovna etika je različit pojam od čiste etike. Etičnost se ogleda u izvršavanju ciljeva svih dogovorenih strana, gdje za dobro obavljen posao očekujemo da i druga strana izvrši svoj dio obveze. Temelj poslovne etike je ponašanje u skladu sa zakonom. To obuhvaća davanje istinitih informacija, pošten pristup prema konkurenciji, zaposlenicima, dioničarima, partnerima, kao i fokusiranje na društvenu odgovornost i održivi razvoj.⁵

U okviru poslovne etike **ETIČKI KODEKS** se odnosi na skupove formalnih i neformalnih pravila, shema, propisa i dobrih običaja u poslovnom ponašanju. Etički kodeks služi kao okvir

⁵ Gregorić.M. (2015) Poslovna etika i korporacijska društvena odgovornost u Hrvatskoj i Kataru; raspoloživo na : https://www.google.hr/?gws_rd=ssl#q=POSLOVNA+ETIKA+POJAM+&

u kojemu bi se trebali kretati i na taj način formalno olakšava poslovanje u sve kompliciranijim uvjetima na tržištu.⁶

2.4. Etična dilema i etična odluka

Etička dilema je situacija koja je moralno upitna kada je potrebno postupiti na ispravan način. Etične dileme tjeraju pojedince da se zapitaju o svojim obvezama, dužnostima i odgovornostima te mogu biti vrlo složene i teško razrješive. Danas je jako rijetko na jednostavan i lak način donijeti etičnu odluku. Prema Draftu postoje četiri različita pristupa za donošenje etične odluke. Svaki od njih se može koristiti u rješavanju problema, ali svaki od njih ima i svoje nedostatke.⁷

Modeli za donošenje etične odluke:

- 1) Utilitaristički kriteriji
- 2) Individualistički kriteriji
- 3) Kriteriji prava
- 4) Kriteriji pravde

1. Utilitaristički kriterij

U 19.stoljeću Jeremy Beneth i John Stuart Mills razvili su ovaj kriterij. Prema **utilitarističkom kriteriju** odluke se donose na temelju njihovih posljedica ili ishoda, te je moralna odluka ona koja čini najveće dobro za najveći broj ljudi ili ona koja čini najmanje zla. To je odluka koja ima najveći odnos dobrog prema lošem. Kada se donosi odluka najbitnije je da ishod uvijek bude najveći odnos između dobrog i lošeg. Ovaj kriterij kojeg većina koristi u poslovnom svijetu jer se smatra da će ciljevi kao što su produktivnost, učinkovitost i visoki profit donijeti najveće zadovoljstvo najvećem broju ljudi unutar organizacije.

⁶ Internet izvor; raspoloživo na https://hr.wikipedia.org/wiki/Poslovna_etika (07.03.2017)

⁷ Aleksić A., (2007), Poslovna etika – element uspješnog poslovanja 2007.(Internet) <raspoloživo na <http://web.efzg.hr/dok/OIM/Poslovna%20etika.pdf> -03.03.2017.

2. Individualistički kriterij

Individualistički kriterij naglašava da je donošenje etičke odluke moralno kada promiče najbolje interese za pojedinca i to na dugoročnoj razini. Pojedinaac izračunava dugoročne prednosti za njega osobno. Odluka koju treba provesti je ona koja ima više dobrih u odnosu na loše strane. Vjeruje se da ovaj kriterij vodi iskrenosti i povjerenju što se smatra da najbolje djeluje u dugom roku. Ponašanje kakvo ljudi očekuju prema njima samima je ono ponašanje koje odgovara standardima koje zagovara individualizam.

3. Kriterij prava

Treći kriterij je **kriterij prava** koji ističe da pojedinci imaju osnovna prava i slobode koja se moraju poštovati i ne smiju se ugrožavati ničijom odlukom. Ako menadžeri žele donjeti etički ispravnu odluku oni ne smiju doći u sukob sa temeljnim pravima drugih jer etički ispravna odluka treba biti ona kojom se poštuju temeljna ljudska prava. Temeljna prava su :

- Pravo na samoodređenje
- Pravo na slobodu
- Pravo na vlasništvo
- Pravo na život

4. Kriterij pravde

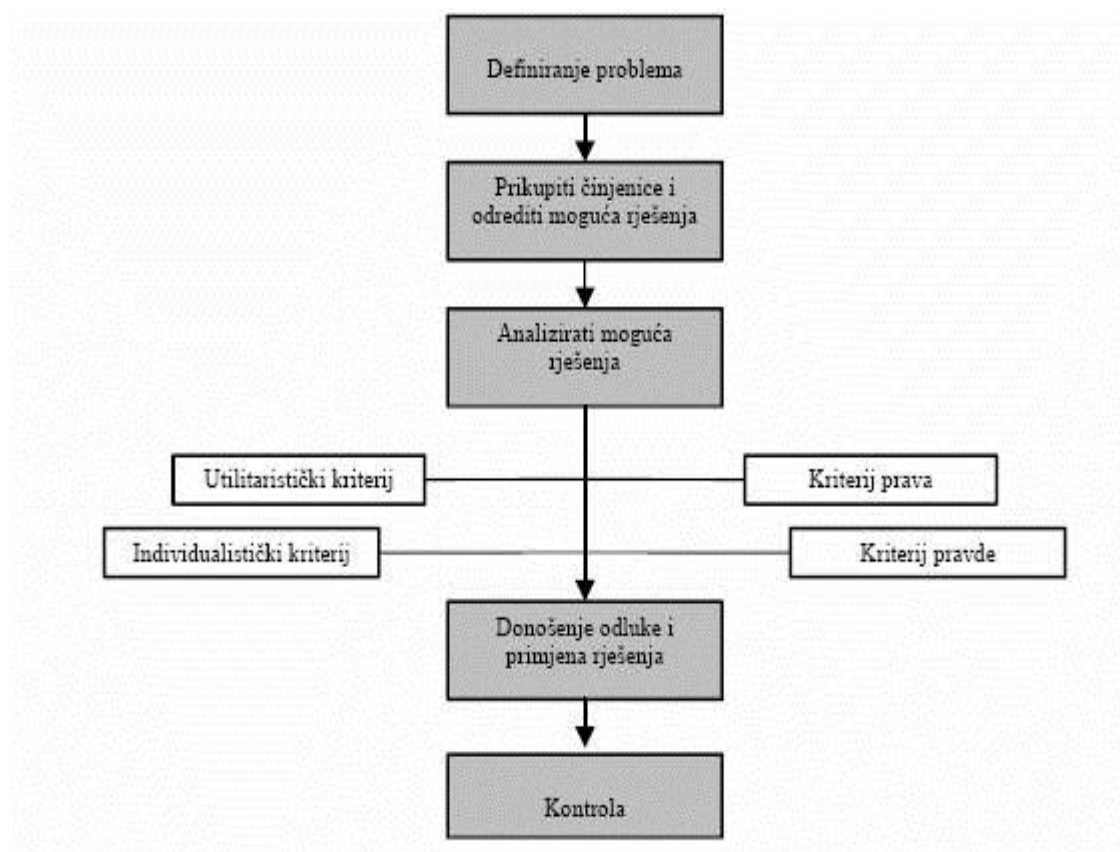
Zadnji kriterij je **kriterij pravde** je pristup koji promiče pravdu preko uspostavljanja pravila i regulativa koje bi trebale osigurati pravednu raspodjelu koristi za sve. Prema ovome kriteriju etične odluke se moraju temeljiti na tri principa:

- Princip jednakosti
- Princip pravednosti
- Princip nepristranosti

2.4.1. Proces donošenja etične odluke

Menadžeri bi trebali biti upoznati s pozitivnim i negativnim stranama svakog pojedinog pristupa. Prije navedeni principi nisu univerzalni i nude općenite smjernice koje menadžeri

moгу koristi prilikom donošenja etične odluke. Utilitarizam se usredotočava na dobro za većinu te isključivo usredotočivanje na utilitarizam nije dobro jer zanemaruje pravo pojedinca u manjini. Korištenje individualističkog pristupa ne mora uvijek donijeti dugoročnog dobro za sve zbog toga što se pojedinac može orijentirati isključivo na zadovoljenje kratkoročnih potreba. Zbog velikog naglaska da podjednako štiti sve uključene, korištenje kriterija pravde stvara ograničenja jer ne znači da na taj način potiče podjednako i na produktivno djelovanje.

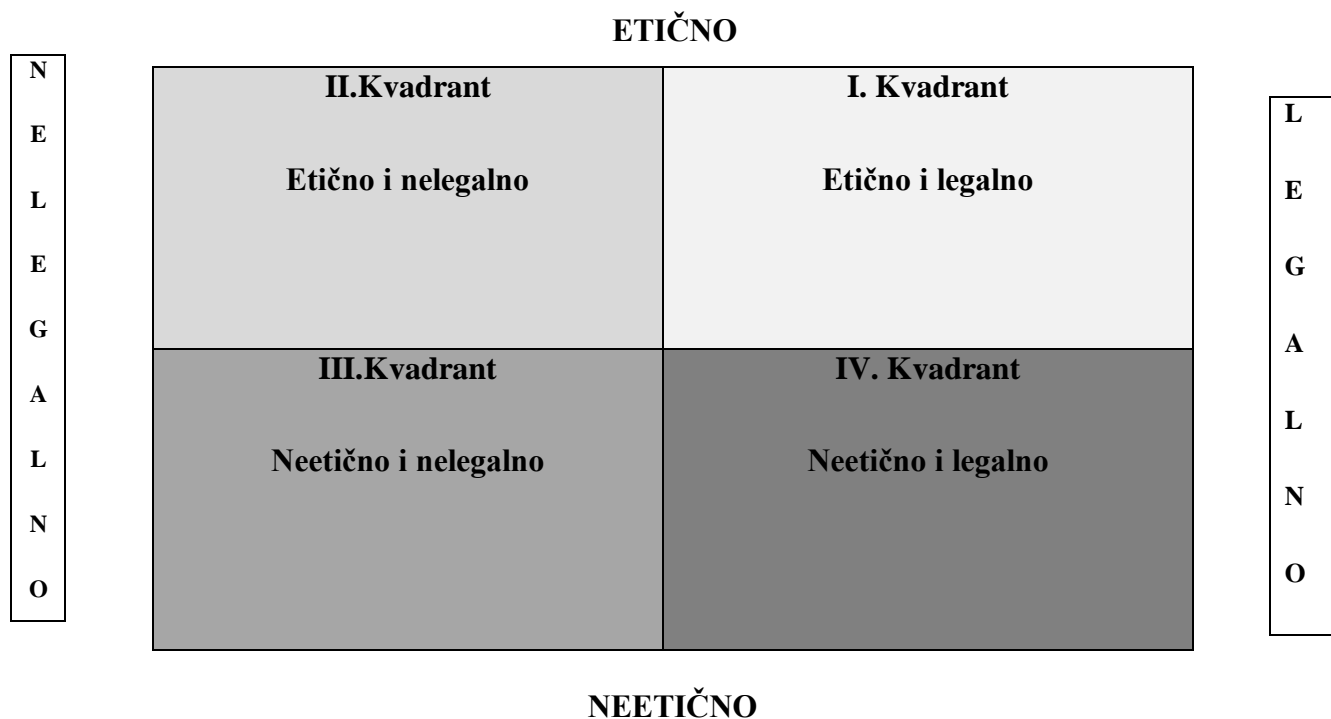
Slika 2: Proces donošenja etične odluke

Izvor: Aleksić A., (2007), Poslovna etika – element uspješnog poslovanja 2007.(Internet), <raspoloživo na>:

<http://web.efzg.hr/dok/OIM/Poslovna%20etika.pdf>

Iz slike je vidljivo da je prvo potrebno prepoznati etički problem te da proces započinje definiranjem istog. U drugoj fazi se prikupljaju činjenice koje su bitne za problem i koje mogu utjecati na njegovo rješavanje. Treća faza ovog procesa je procjena mogućih rješenja s različitih etičkih perspektiva prema različitim kriterijima, a to su prije navedni utilitaristički, individualistički, kriterij prava i kriterij pravednosti. Predposljednja faza je faza donošenja odluke prema najboljem kriteriju i primjena odluke. Peta i zadnja faza procesa uključuje kontrolu najbolje donesene odluke odnosno provjeru njene ispravnosti

2.4.2. Kvalifikacija etičnih odluka

Slika 3: Klasifikacija etičnosti odluka

Izvor: Kolarić K.(2014) ETHICAL AND SOCIALLY RESPONSIBLE BUSINESS MANAGMENT
(Internet)raspoloživo na: <https://repozitorij.mev.hr/islandora/object/mev%3A54/datastream/PDF/view>

Na ovoj slici su prikazana četiri kvadranta koji pokazuju gdje će neka poduzeta aktivnost biti smještena. Počinjene aktivnosti će biti smještene prema osobnoj točki gledišta i prema tome u kakvim je okolnostima poduzeta. Idealna je situacija ukoliko je odluka zakonita, etična i usklađena s osobnim stavom menadžmenta, no realnost i njezini, često kontradiktorni, zahtjevi pokazuju drugačije karakteristike odluka. Problematično je s odlukama koje su zakonite, a neetične, nezakonite, a etične. U takvim situacijama nema gotovih rješenja, već menadžment s obzirom na konkretnu situaciju odlučuje, preuzimajući odgovornost za pozitivnosti i negativnosti takvih odluke. Naime svaka odluka rezultira posljedicama, a menadžmentu je u takvim nekonzistentnim situacijama glavni zadatak odvagati potencijalne

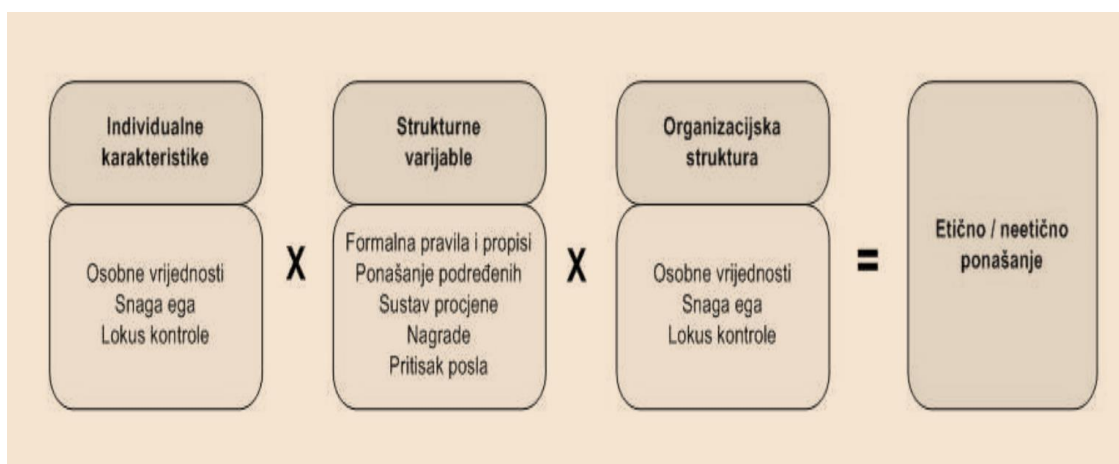
korisnosti i štetnosti iste te sukladno principu “prevladavajuće korisnosti” ili principu “najmanje štete” donijeti odluku.

2.5. Situacijski čimbenici utjecaja na etično/neetično ponašanje

Na etički izbor menadžera utječe kompleks faktora koji su u međusobnoj interakciji. Snaga utjecaja tih faktora formira se kao njihov umnožak.

Postoje tri temeljne grupe tih faktora:⁸

1. individualne karakteristike
2. strukturne varijable
3. organizacijska kultura

Slika 4: Faktori utjecaja na etično/neetično ponašanje

Izvor: Babić M., (2014), Etika u marketingu kao pretpostavka dugoročnog održivog poslovanja osiguravajućeg društva 2014. (Internet), raspoloživo na: <http://sors.ba/UserFiles/file/SorS/SORS%202014/Zbornik%20PDF-ovi/03%20Babic.pdf>

Iz slike je vidljivo da za etično odnosno neetično ponašanje nije dovoljno da menadžer ima samo osobne karakteristike koje ga potiču na etično odnosno neetično ponašanje. Nije garancija da će menadžer koji ima visoke moralne principe u svakoj situaciji postupiti etično.

⁸Izvor: (Internet) raspoloživo na: <http://www.maturiskiradovi.net/forum/attachment.php?aid=1261> (04.03.2017)

Svaka osoba, pa tako i menadžer, ima određene individualne karakteristike koje ju čine različitom od drugih osoba. Na njegovo ponašanje utjecat će i organizacijske karakteristike. Dok jedne organizacijske strukture potiču etično ponašanje, druge mogu omogućiti neetično ponašanje. Pod snažnim utjecajem organizacijske strukture koja sprječava neetično ponašanje te snažnim utjecajem organizacijske kulture koja potiče na etično ponašanje, menadžeri su praktično primorani na etično ponašanje. Obrnuto, etični menadžeri mogu biti dovedeni u situaciju da se neetično ponašaju ako su pod utjecajem organizacijske strukture i organizacijske kulture koja dopušta ili potiče neetično ponašanje.

3. IGRE NA SREĆU

3.1. Pojam kockanja i vrste igara na sreću

Postoji velik broj sličnih definicija kockanja, a glavna razlika ovisi o tome jesu li dio zakonske regulative tj. zakonskog teksta ili su proizašle iz znanstveno-istraživačke i/ili teorijske literature.⁹ Petry (2001.) pod pojmom kockanje podrazumijeva ulaganje nečeg vrijednog u događaj koji može rezultirati većim i povoljnijim ishodom.

Što se tiče zakonske definicije, prema čl. 1. st. 1. Zakona o priređivanju igara na sreću i nagradnih igara, igrom na sreću smatra se igra u kojoj se sudionicima pruža mogućnost stjecanja dobitka u novcu, stvarima ili pravima, pri čemu krajnji ishod igre ovisi o slučaju ili nekom drugom neizvjesnom događaju (NN 87/09).

Prema Zakonu, igre na sreću dijele se u četiri skupine: (1) Lutrijske igre, (2) Igre u casinima, (3) Igre klađenja i (4) Igre na sreću na automatima.¹⁰

Igre na sreću razvrstavaju se u četiri skupine:

1. Lutrijske igre
2. Igre u casinima
3. Igre klađenja
4. Igre na sreću na automatima

1. Lutrijske igre

- Lutrijske igre čiji je rezultat uvjetovan izvlačenjem brojeva ili simbola nakon zaključenja prodaje su: loto, brojčane lutrije, bingo, keno, tombola.
- Lutrijske igre s unaprijed određenim dobicima su : exspres lutrije, instant lutrije.
- Lutrijske igre čiji je rezultat uvjetovan ishodom natjecanja su sportska prognoza .

⁹ Dodig, Dora (2013) Obilježja kockanja mladih i odrednice štetnih psihosocijalnih posljedica <raspoloživo na> https://bib.irb.hr/datoteka/654401.Doktorat_Dora_Dodig.pdf

¹⁰ Zakon o igrama na sreću, Internet izvor < raspoloživo na> <https://www.zakon.hr/z/315/Zakon-o-igrama-na-sre>

- Lutrijske igre čiji je rezultat uvjetovan igračevim odabirom puta, redosljeda odigravanja pojedinih elementa igre su: sreće sa slučajnim odabirom brojeva ili simbola.

2. Igre u casinima

- Igre koje igrači igraju protiv casina ili jedan protiv drugoga na stolovima za igru s kuglicama, kartama ili kockicama u skladu s međunarodnim pravilima.
- Razne vrste turnira u kojima nije unaprijed određen broj igrača niti je ponizat broj uplata.

3. Igre kladenja

Igre kladenja na rezultate pojedinačnih ili skupnih sportskih natjecanja

4. Igre na sreću na automatima su igre na elektromehaničkim, elektroničkim uređajima (automatima za igre) na kojima igrači uplatom određenog iznosa imaju mogućnost ostvarenja dobitka.

3.2. Povijest kockanja

U skladu s povijesnim zapisima i arheološkim istraživanjima kockanje postoji dugi niz godina i u kulturama gotovo svih civilizacija. Podaci sakupljeni u 20.stoljeću pokazuju da je kockanje oduvijek postojalo u velikim društvima i da je imalo važan udio u povijesti i za bogate i za siromašne. Homerovi i ostali drevni tekstovi otkrivaju da su se kockarske igre igrale u drevnoj Grčkoj, a postojale su i „kockarnice“ u koje su strastveni kockari odlazili zadovoljiti svoj nagon. Ljudi su nekada gubili cijela bogatstva baveći se kockanjem, baš kao što to možemo primjetiti i danas.

Artefakti kockanja potječu iz drevne Kine (2300 g. prije nove ere), Indije, Egipta i Rima. Set željeznih kocki datira 1500 godina prije nove ere, vjerojatno iz Tebe, a specifični zapisi o kockanju nađeni su i u Keopsovoj piramidi. Najstarija kockarska igra je baš s kockicama. Bacali su ih Marco Polo, Chingis Khan, stari egipćanski igrači, stari Grci. Originalne kocke su izrađene od kamenčića, drveta, kostiju ili zubi životinja i polako se okreću. Američki Indijanci, Azteci i Maye, afrikanci i Eskimi također su poznavali igre s kockama.

U evoluciji kockanja, razvila se i umjetnost varanja na kockama. Rimljani su bili posebno dobri varalice. August, Neron i Caligula su ih poznavali. Kaligula je zaplijenio imovinu viteza kako bi pokrio nastale kockarske dugove dok je na samom vrhu slave i moći Rimskog carstva odlučeno da će se svu djecu učiti kako kockati i bacati kocke.

U 10. stoljeću bile su posebno popularne svugdje. Crusader, vojni vođa morao ih je zabraniti kako bi spriječio ovisnost svojih vojnika. Godine 1020. Kralj Olaf od Norveške i Kralj Olaf od Švedske morali su odlučiti o jednom izoliranom dijelu u Hisingu. Bacali su kocke. Prvi put su oba kralja dobila duplu šesticu, a u drugom bacanju švedski je kralj zarolao dvije kocke na šest, a Norveški šest na jednoj a na drugoj a druga je pukla i pokazala sedam.

U ranom 14. vijeku nalaze se prvi zapisi o kockanju. Kralj Henry VIII od Engleske, odlučio kažnjavati kockanje nakon što je otkrio da njegovi vojnici više vremena provode igrajući se nego usavršavajući svoje borbene vještine, a kada se njegovoj supruzi i njezinom bratu sudilo za izdaju i incest, kladioničarski izgledi su bili 10:1 da će biti oslobođeni

Ideja o blackjack-u i pokeru s papirnatim novcem opisana je u Kini oko 900. godine poslije Krista. Evoluirala je u karte, koje je u Europu donio Car Mameluk. Mamelukovi ljudi nisu bojali karte ljudskim likovima, već dizajnom koji podsjeća na muslimanske tepihe. Karte proizvedene u Italiji i Španjolskoj imaju znakove kojima razlikujemo karte prema kraljevskom rangi ljudi koji su imali moć u Kraljevskom Sudu. Kraljica (the Queen) s današnjih karata nije postojala do oko 1500. godine kada je French zamijenio jednu mušku kartu ženskom figurom koja je predstavljala kraljicu. Paket karata poznat kao "French Pack" je poslužio kao prototip za 52 karte koje su danas u uporabi.

Keno je igra nastala u Kini i igrala se pomoću kartica s brojevima od 1 do 80. Igraču je bilo dozvoljeno da zaokruži kombinaciju brojeva nakon čega bi se održavala lutrija pomoću koje bi se određivao sretni dobitnik, baš kao što se to još uvijek prakticira i danas. Ova igra je stara više od 2.000 godina i izvorno se nazivala karta bijelog goluba. Nju se moglo igrati u kockarnicama uz dopuštenje guvernera koji bi dobivao postotak od zarade. Loto je utemeljen 1700 godine u britanskoj koloniji Later.¹¹

¹¹ Internet izvor: <raspoloživo na> http://www.kockanje.info/povijest_kockanja.asp

3.3. Problematično kockanje

U ovom djelu će se detaljnije opisati tipovi kockara i pojam problematičnog kockanja te rizični čimbenici razvoja problematičnog kockanja kod adolescenata kao što su obilježja ličnosti, motivacija za kockanjem, kockanje članova obitelji i prijatelja, te dostupnost i pristupačnost kockanja kao temeljni preduvjet za uključivanje u aktivnosti kockanja.

Prvi susret mladih s kockanjem započinje nedužnim ulaskom u kladionicu sa društvom ili odraslom osobom koja je došla okušati svoju sreću. Adolescent promatrajući odraslu osobu, a to je najčešće roditelj odnosno otac, kako svakodnevno ili ponekad dolazi kockati i sam polako počinje okušavati svoju sreću uplaćivanjem listića sportske kladionice ili lutrijskih igara s relativno malim novčanim iznosima jer u tim godinama nemaju prihode te iako ako se može činiti da su takve aktivnosti bezopasne, upravo takve situacije omogućavaju adolescentima prvi kontakt sa kockanjem.

Današnja generacija djece i mladih odrasta u vremenu u kojem su različite vrste kockanja izuzetno dostupne i slobodno reklamirane. Iako je prema Zakonu o igrama na sreću (N/N) osobama mlađim od 18 godina zabranjeno primanje uplata i sudjelovanje u svim igrama na sreću u kazinima, kladionicama i automat klubovima, kao i igrama na sreću koje se priređuju putem interneta mnoge odrasle osobe s problemom kockanja izjavljuju da su počeli kockati kao maloljetnici.¹²

Tipovi kockara mogu se podijeliti na tri vrste, a to su: **(1) Društveni kockari** – većina odraslih i adolescenata koji kockaju čine to na društvenoj bazi. Ovaj tip kockanja je tipičan među prijateljima ili kolegama i traje kroz ograničeno razdoblje i ne podliježu dugoročnim problemima vezanim uz kockanje. Kockanje traje određeno vrijeme, uz unaprijed određene prihvatljive gubitke. **(2) Rizični kockari** su oni koji kockaju unatoč manjim problemima. Riječ je o populaciji u riziku jer kockanje počinje dominirati kvalitetom života osobe, ali još uvijek ne dovodi do težih oštećenja. **(3) Patološki kockari** su oni koji ne mogu kontrolirati želju za kockanjem te pokazuju uporno i povremeno neprilagođeno ponašanje koje ometa osobni, obiteljski ili profesionalni život. Odnosno, oni nastavljaju s kockanjem unatoč negativnim posljedicama. Razlikuju se: (1) **normalno patološki**, bez evidencije o prethodnoj

¹²Internet izvor: <raspoloživo na > https://bib.irb.hr/datoteka/654401.Doktorat_Dora_Dodig.pdf

duševnoj bolesti (2) **emocionalno vulnerabilni**, koji imaju probleme i ranije, npr. u vezama, kroz razvoj, depresiju, anksioznost ili ovisnost o drogama, pasivno agresivno ponašanje (3) **patološko kockanje s organskom podlogom**, impulzivni, koji imaju od ranije poremećaj pažnje, hiperaktivni su, kaotičan životni stil, suicidalni, iritabilni, kriminalno ponašanje od ranije, loše veze, eksperimente s različitim drogama.¹³

Definicija "poremećaja kontrole poriva" se može opisati kao nesposobnost suzdržavanja od izvođenja nekog poriva ili nagona koji je opasan za druge ili za samu osobu i koji je obično obilježen ugodom, nakon što se izvede. U Međunarodnoj klasifikaciji bolesti i srodnih zdravstvenih problema (MKB-X,1994) koju je objavila Svjetska zdravstvena organizacija patološko kockanje je kao jedna od šest kateogrija svrstano u "Poremećaje kontrole poriva".

Bitno obilježje poremećaja kontrole poriva je izostanak otpora porivu, nagonu ili iskušenju da se napravi čin koji šteti samoj toj osobi ili drugima. Osoba ima rastući osjećaj napetosti ili uzbuđenja prije, a za vrijeme samog čina osjeća užitak, zadovoljenje ili olakšanje. Nakon kockanja mogu se, ali i ne moraju, javiti žaljenje, predbacivanje ili osjećaj krivnje. Nadalje obilježje patološkog kockanja je trajno i povratno neprilagođeno kockanje koje unosi razdor u osobna, obiteljska ili poslovna nastojanja. Sastoji se od čestih, ponavljanih epizoda kockanja koje prevladavaju u bolesnikovom životu na štetu socijalnih, radnih, materijalnih i obiteljskih vrijednosti. Velik broj drugih psihičkih poremećaja može pratiti patološko kockanje, npr. zlouporaba alkohola i drugih sredstava ovisnosti, veliki depresivni poremećaj i bipolarni afektivni poremećaj, anksiozni poremećaj, poremećaj deficita pažnje i hiperaktivnosti, poremećaj ličnosti, posebno narcistički i antisocijalni poremećaj ličnosti.¹⁴

3.4. Rizični čimbenici za razvoj problematičnog kockanja adolescenata

Određeni rizični čimbenici različito utječu na različite dobne skupine kao i na spolne razlike uključenosti u kockarske aktivnosti. Studije o kockanju upućuju na to da muški spol, u

¹³ Internet izvor <raspoloživo na> https://bib.irb.hr/datoteka/654415.N.Vuki_diplomski_rad.pdf (22.03.2017)

¹⁴ Internet izvor: <raspoloživo na>: http://www.kockanje.info/diferencijalna_dijagnoza.asp (23.03.2017)

razdoblju adolescencije, kocka više u odnosu na ženski spol. Postoje znanstveni dokazi koji ukazuju na to da genetski faktori različito utječu na muški i ženski spol. Kao što je već u ovom poglavlju istaknuto problematično kockanje je klasificirano kao poremećaj kontrole impulsa prema DSM-IV, a kod muškog spola češće bivaju dijagnosticirani problemi kontrole impulsa, uključujući i hiperaktivni poremećaj te poremećaj pažnje.¹⁵

3.4.1. Dostupnost i pristupačnost

Prvi rizični čimbenik za razvoj problematičnog kockanja je dostupnost i pristupačnost. Kockanje postaje sve raširenije i dostupnije, te je u posljednja dva desetljeća legalizirano u gotovo svim zemljama svijeta. Napretkom tehnologije se razvijaju nove igre te one postaju sve dostupnije, pristupačnije, a time i raširenije. Pregledom literature i istraživanja vezanih za problematično kockanje uočeno je da dominiraju studije usmjerene na unutarne psihološke i biološke čimbenike, međutim da bi se odgovorilo na pitanje zašto ljudi kockaju odnosno zašto pojedinci razvijaju probleme vezane uz kockanje moraju se uzeti u obzir i okolinski čimbenici.

Dva glavna pojma koja su vezana za okolinske čimbenike, jesu dostupnost i pristupačnost. Dostupnost se odnosi na postojanje određenog sadržaja na nekom prostoru, u ovom slučaju na legalno postojanje kockanja i kockarskih mogućnosti. Pristupačnost je složenija i sastoji se od više dimenzija:

(1) geografska pristupačnost koja se temelji na spoznaji da ljude više privlače mjesta koja su im geografski bliža primjerice nadomak su kuće ili radnog mjesta. Problematici kockari zbog geografske pristupačnosti često nastavljaju s ponašanjem tj. otežano im je apstiniranje.

(2) vremenska pristupačnost, odnosi se na radno vrijeme mjesta u kojima se priređuju igre na sreću. Sve češće se produžava radno vrijeme sportskih kladionica da bi vremenski pristupilo sve većem broju ljudi koji će se nakon svog radnog vremena doći okušati svoju sreću ili pobjeći od stvarnosti.

¹⁵ Skoko, Iko; Topić Stipić, Davorka; Primorac, Marijan „(2015) Problem ovisnosti o kladenju - Sportske kladionice u Mostaru <raspoloživo na>: <http://www.zjzpgz.hr/nzl/49/kockanje.htm> (31.03.2017)

Moguće je kockati preko interneta (u bilo koje doba dana), razvijene su mobilne aplikacije za sudjelovanje u kockarskim aktivnostima.

(3) društvena pristupačnost se odnosi na atmosferu koja vlada u mjestu priređivanja igara. Pristupačnija su ona mjesta u kojima je ozračje takvo da se kockanje prezentira kao prihvatljiv i bezazlen način zabave kao što su trgovački centri gdje se uspostavljanju prijateljski odnosi s djelatnicima i ostalim sudionicima što je često kod problematičnih kockara.

(4) pristupačnost unutar mjesta na kojem se igre priređuju koja se odnosi na jednostavnost igara, brzu isplatu, pristup novcu odnosno postojanje bankomata kako bi se što lakše došlo do novca prilikom igre.¹⁶

3.4.2. Motivacija

Zašto je toliko ljudi privučeno za ovu potencijalno opasnu ovisnost, te zašto ljudi nastavljaju kockati iako su svjesni toga da kockanjem neće doći do boljeg financijskog stanja. Odgovor na to pitanje je da je kockanje motivacijska posljedica. Motivacija za uključivanjem u kockanje je različita i varira od osobe do osobe. Najzastupljeniji motivi su zabava, uzbuđenje i novac međutim mladi iz skupine problematičnih i patoloških kockara razlikuju se u odnosu na društvene kockare jer su im motivi za kockanjem bijeg od problema, nošenje s depresijom i usamljenošću, opuštanje i socijalizacija.

Prema skali motivacije za kockanje (GMS) identificirana su tri tipa motivacije za kockanjem:

1. intrinzična motivacija se odnosi na motivacijske faktore koji proizlaze iz nas samih kao što su znanje, postignuće i uzbuđenje.
2. ekstrinzična motivacija se odnosi na vanjske nagrade kao što su novac i nagrade
3. amotivacija odnosi na nemogućnost povezivanja ishoda kockanja s vlastitim akcijama i ona je karakteristična za kockare koji su izgubili osjećaj izbora i kontrole nad svojim navikama kockanja.¹⁷

¹⁶ Dodig, D., Ricijaš, N. (2011a). Izvorni znanstveni članak - Obilježja kockanja zagrebackih adolescenata.<raspoloživona>:https://www.google.hr/search?q=10.%09Dodig%2C+D.%2C+Ricija%C5%A1%2C+N.+%282011a%29.+Obilje%C5%BEja+kockanja+zagrebackih+adolescenata.+Ljetopis11.%09socijalnog+rada%2C+18%2C+1%2C+103-125.&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab&gfe_rd=cr&ei=r3TeWNWyCcLi8Af2w4u4BA (26.03.2017)

Autori Rockloff i Dyer (2006.) su dali uvid u razloge i motive kockanja kroz model koji su nazvali „Četiri Es problematičnog kockanja“ (eng. The four Es of Problem Gambling, op.a.). Njihov glavni cilj bio je identificirati rizik za razvoj problematičnog kockanja iz psihološke perspektive. Konstrukcija instrumenta sastojala se od nekoliko faza, da bi instrument u konačnici sadržavao četrdeset čestica koje se sadržajno dijele u četiri skupine motiva: (1) bijeg / *Escape* (izbjegavanje socijalne interakcije), (2) poštovanje / *Esteem* (izbjegavanje negativne samoprocjene), (3) neumjerenost / *Excess* (neuspjeh odolijevanju vlastitim impulsima tj. impulzivnost) i (4) uzbuđenje / *Excitement* (aktivnost usmjerena oslobađanju od dosade).

3.4.3. Kockanje članova obitelji

Problem ovisnosti o kockanju, osim što je javno zdravstveni problem, veliki je i socijalni problem koji ima sve kompleksnije implikacije na socijalno funkcioniranje pojedinaca i obitelji. Problematično kockanje ne utječe samo na samog kockara nego i na druge osobe u njegovoj blizini, na njegovu obitelj i prijatelje. Dokazano je da će dijete problematičnog kockara imati četiri puta veću vjerojatnost uključivanja u kockarske aktivnosti u odnosu na svoje vršnjake. Druženje s prijateljima koji češće kockaju ima utjecaj na uključivanje u kockarske aktivnosti više kod muškog spola nego kod ženskog spola jer muškarcima je više bitan osjećaj da se osjećaju kao da su dio nekog tima. U jednom istraživanju na uzorku od 288 američkih studenata utvrđeno je da se studenti, čiji roditelji i prijatelji kockaju, češće uključuju u kockarske aktivnosti u odnosu na one studente čiji roditelji ili prijatelji ne kockaju. Kockanje roditelja osim toga što se povećava vjerojatnost uključivanja u kockarske aktivnosti adolescenta može imati brojne štetne posljedice po obiteljske odnose, obiteljsku komunikaciju te osobito odnos roditelja i djeteta. Indirektan utjecaj obitelji na kockanje adolescenta se odnosi prvenstveno na stres unutar obitelji te se razvijaju poteškoće na koje nailaze djeca čiji su roditelji problematični kockari kao što su poteškoće u akademskom napretku, obiteljske sukobe i svađe, poteškoće u sklapanju prijateljskih veza sa vršnjacima, nasilje, zlostavljanje i financijski pritisak. Pod direktnim utjecajem podrazumijeva se uloga obitelji u upoznavanju djeteta s kockanjem (npr. pokazivanje djetetu kako se igraju igre na

¹⁷ Internet izvor <raspoloživo na> <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/7395/1/spetric2016.pdf> (22.03.2017)

sreću) i u prikazivanju kockarskih aktivnosti kao bezazlenu obiteljsku aktivnost ili uobičajen način provođenja slobodnog vremena .¹⁸

3.5. Porez na dobitke i naknade za priređivanje igara¹⁹

Porezni obveznik je trgovačko društvo i druga pravna i fizička osoba rezident Republike Hrvatske koja gospodarsku djelatnost obavlja samostalno, trajno i radi ostvarivanja dobiti, dohotka ili prihoda ili drugih gospodarskih procjenjivih koristi.

Porezni obveznik je i fizička osoba koja ostvaruje dohodak od obrta i s obrtom izjednačenih djelatnosti prema propisima o porezu na dohodak:

1. ako je u prethodnom poreznom razdoblju ostvario ukupni primitak veći od 3.000.000,00 kuna, ili
2. ako ispunjava dva od sljedeća tri uvjeta:
 - u prethodnom poreznom razdoblju ostvario je dohodak veći od 400.000,00 kuna,
 - ima dugotrajnu imovinu u vrijednosti većoj od 2.000.000,00 kuna,
 - u prethodnom poreznom razdoblju prosječno zapošljava više od 15 radnika.

3.5.1. Porez na dobitke od lutrijskih igara na sreću

Porez na dobitke od igara na sreću jest porez po odbitku koji plaćaju fizičke osobe koje ostvaruju dobitke od lutrijskih igara na sreću i igara kladjenja.

¹⁸ D. Dodig , N. Ricijaš i A.Stojanović (2014) izvorni znanstveni članak- Sportsko kladjenje studenata u Zagrebu, <raspoloživo>: https://www.google.hr/search?q=13.%09Ricija%C5%A1%2C+N.%2C+Dodig%2C+D.%2C+Hui%2C+A.%282011%29.+Rezultati+istra%C5%BEivanja+%E2%80%9CNavike+i+obilje%C5%BEja+kockanja&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab&gfe_rd=cr&ei=x3XeWJKTC-ev8wfN9bwQ (27.03.2017)

¹⁹ Zakon o igrama na sreću (2016), raspoloživo na : https://www.poreznauprava.hr/HR_porezni_sustav/layouts/in2.vuk.sp.propisi.intranet/propisi.aspx?id=pro19

Osnovica za obračun poreza na novčane dobitke jest novčani iznos pojedinačnog dobitka, a osnovica poreza na dobitak onih dobitaka koji se sastoje od stvari, usluga, prava jest tržišna vrijednost stvari, usluga ili prava koje čine pojedinačni dobitak.

Porez na dobitke od **lutrijskih igara** na sreću plaća se po:

stopi od 10% na dobitke iznad 750,00 do 10.000,00

stopi od 15% na dobitke iznad 10.000,00 do 30.000,00 kuna

stopi od 20% na dobitke iznad 30.000,00 kuna do 500.000,00 kuna

stopi od 30% na dobitke iznad 500.000,00 kuna

Porez na dobitke obračunava se i naplaćuje pri isplati dobitaka, a obračun i uplatu obavlja priređivač igara na sreću.

Godišnja naknada za priređivanje lutrijskih igara na sreću

Priređivač je dužan plaćati godišnju naknadu za pravo priređivanja igara na sreću. Godišnja naknada plaća se u fiksnom iznosu i prihod je državnog proračuna. Godišnja naknada plaća se do kraja prosinca tekuće godine za sljedeću godinu.

3.5.2. Godišnje i mjesečne naknade za priređivanje igara u casinu

Priređivač koji igre priređuje u casinima na temelju odluke Vlade Republike Hrvatske mora za vrijeme trajanja prava priređivanja imati u registru Trgovačkog suda upisan temeljni kapital u vrijednosti od najmanje 4.000.000,00 kuna za cijelo vrijeme trajanja prava. Ako društvo ima pravo na priređivanje neke druge igre na sreću iz članka 5. ovoga Zakona, mora imati upisan propisani temeljni kapital i za drugu igru na sreću koju priređuje.

Ako priređivač priređuje casino igre putem interaktivnih kanala on-line igranja, mora neprekidno, u razdoblju u kojem te igre priređuje, imati i garanciju banke u iznosu od 3.000.000,00 kuna radi isplate dobitka igračima i podmirenja javnih davanja u smislu odredaba Općega poreznog zakona.

Za priređivanje igara na sreću u casinima plaća se godišnja naknada u iznosu od 500.000,00 kuna za svaki casino. Priređivač je dužan plaćati i mjesečnu naknadu od prihoda igara na sreću koje priređuje u casinu. Mjesečna naknada za priređivanje igara u casinima iznosi 15% od osnovice za obračun, a uplaćuje se u korist državnog proračuna zaključno petnaestog dana u tekućem mjesecu za predhodni mjesec. Osnovicu za obračun mjesečne naknade čini zbroj dnevnih obračuna svih stolova i zbroj dnevnih obračuna svih automata. Osnovica za obračun mjesečne naknade kod igara koje igrači igraju jedan protiv drugoga (chemin de fer, texas holdem poker i slično) čini postotak uplate koji priređivač zadržava od svih igrača. Priređivač podnosi mjesečno izvješće odvojeno za stolove i automate. Mjesečni obračun je konačan. Mjesečna naknada za priređivanje turnira u casinima iznosi 25% od osnovice, koju čini postotak uplate koji priređivač zadržava od svih uplata sudionika turnira, a uplaćuje se u korist državnog proračuna zaključno petnaestog dana u tekućem mjesecu za prethodni mjesec. U osnovicu za obračun mjesečne naknade ne ulazi vrijednost ulaznica i napojnica.

3.5.3. Porez na dobitke od igri kladjenja

Priređivač koji priređuje igre kladjenja na temelju odluke Vlade Republike Hrvatske mora za vrijeme trajanja prava priređivanja imati u registru Trgovačkog suda upisan temeljni kapital u vrijednosti od najmanje 4.000.000,00 kuna za cijelo vrijeme trajanja prava priređivanja.

Priređivač koji je pravo priređivanja stekao odlukom Vlade Republike Hrvatske, a koji je u prethodnoj poslovnoj godini ostvario uplate od kladjenja do 200.000.000,00 kuna, mora radi osiguranja isplate dobitaka igračima i podmirenja javnih davanja u smislu Općega poreznog zakona, neprekidno u razdoblju u kojem priređuje igre na sreću, imati garanciju banke sa sjedištem u Republici Hrvatskoj u iznosu od 5.000.000,00 kuna. Porez na dobitke od igara kladjenja plaćaju fizičke osobe koje ostvaruju dobitke od igara kladjenja.

Porez na dobitke plaća se po:

stopi od 10% na dobitke do 10.000,00 kuna

stopi od 15% na dobitke iznad 10.000,00 kuna do 30.000,00 kuna

stopi od 20% na dobitke iznad 30.000,00 kuna do 500.000,00 kuna

stopi od 30% na dobitke iznad 500.000,00 kuna

Porez na dobitke obračunava se i naplaćuje pri isplati dobitka, a obračun i uplatu obavlja priređivač igre kladjenja.

Osnovica za obračun poreza jest novčani iznos pojedinačnog dobitka.

3.5.4. Godišnje i mjesečne naknade za priređivanje igara na sreću na automatima

Priređivač koji igre na sreću na automatima priređuje na temelju odluke Vlade Republike Hrvatske mora za vrijeme trajanja prava priređivanja u registru Trgovačkog suda imati upisan temeljni kapital u vrijednosti od najmanje 2.000.000,00 kuna. Za priređivanje igara na sreću na automatima plaća se godišnja naknada u iznosu od 10.000,00 kuna po automatu.

Priređivač je dužan plaćati i mjesečnu naknadu od prihoda igara na sreću na automatima, a osnovicu za obračun mjesečne naknade čini zbroj dnevnih obračuna.

Mjesečna naknada za priređivanje igara na sreću na automatima iznosi 25%, a utvrđuje se od osnovice za obračun naknade. Mjesečna naknada dospijeva petnaestoga dana u mjesecu za prethodni mjesec, a dokaz o uplati dostavlja se Ministarstvu financija najkasnije do dvadesetog dana u mjesecu za protekli mjesec.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. Predmetno istraživanje

Svrha odnosno cilj predmetnog istraživanja jest istražiti koji spol dominira u kockarskim aktivnostima, koja je motivacija za kockanjem, način razmišljanja o kockanju i ponašanje prilikom kockanja, zatim istražiti koliko dostupnost i pristupačnost objekata za klađenje i imaju ulogu u razvoju češćeg klađenja. Nadalje cilj predmetnog istraživanja jest istražiti izraženost štetnih psihosocijalnih posljedica nastalih zbog kockanja.

Istraživanje je provedeno putem anketnog upitnika sa 20 pitanja, kroz tri grupe pitanja.

Prva grupa pitanja (1-4) odnosi se na opće informacije o ispitaniku:

1. Spol?
2. Koliko imate godina?
3. Radni status?
4. Partnerski status?

Druga grupa pitanja (5-19) se odnosi na navike, učestalost kockanja kao i razloge odnosno motivaciju kockanja te ponašanje prilikom kockanja. Prikazati će se pridonosi li dostupnost i pristupačnost objekta za kockanje češćem dolasku. Kroz neka pitanja u drugoj skupinu pitanja predstavljena su i osobna uvjerenja i način razmišljanja ispitanika o kockanju. Postavljena su i pitanja o on-line kockanju (što u nastavku teksta podrazumijeva kockanje preko korisničkog računa otvorenog u sportskoj kladionici. U osamnaestom i devetnaestom pitanju od ispitanika je zatraženo da odgovore sa da ili ne ako im se ikada dogodila neka od navednih situacija.

U tekstu pod pojmom kockanje podrazumijevaju se sve vrste igre na sreću (loto, sportske kladionice, igre na automatima, rulet...)

5. Kada ste počeli s kockanjem?
6. Kockate li više sami ili u društvu?
7. Zašto kockate?
8. Koji oblik igre na sreću najčešće igrate?
9. Dali je blizna sportske kladionice/ automat kluba vašem domu ili radnom mjestu bitna za vaš češći dolazak?

10. Koliko često igrate igre na sreću?
11. Smatrate li da ste kockanjem u gubitku ili dobitku?
12. Slažete li se s izjavom „zašto bih radio kada kockanjem mogu bez truda zaraditi mjesečnu plaću“?
13. Slažete li se s izjavom“ Kockanje je danas prihvatljivo ponašanje“?
14. Kockate li on-line?
15. Zašto kockate on-line?
16. Kako se ponašate kada kockanjem izgubite veći iznos novca ?
17. Slažete li se s navedenim tvrdnjama? (osobna uvjerenja ispitanika o kockanju)
18. Označite da ili ne ako Vam se nekada dogodila neka od idućih situacija.
19. Označite sa da ili ne ako Vam se nekada dogodila neka od idućih situacija.

Treća skupina pitanja odnosi se na problematično kockanje. Kroz treću skupinu od dvadeset pitanja anonimnih kockara (GA-20) željelo se prikazati postoji li na uzorku osoba koja ima problem s kockanjem. Većina ovisnika o igrama na sreću odgovorila je potvrdno na najmanje sedam od sljedećih dvadeset pitanja.

20. Zaokružite samo pitanja na koja biste dali odgovor DA.

- Jeste li ikada izgubili radno ili školsko vrijeme zbog kockanja?
- Čini li kockanjei kadaVAš obiteljski život nesretnim?
- Utječe li kockanje na Vašu reputaciju?
- Osjećate li ikada grižnju savjesti poslije kockanja?
- Jeste li ikada kockali kako biste nabavili novac za plaćanje računa ili rješavanje drugih financijskih poteškoća?
- Jeli kockanje uzrokovalo smanjenje Vaših ambicija ili efikasnosti?
- Jeste li nakon gubitka osjećali kako se morate što prije vratiti kako biste možda osvojili ponovno izgubljeni novac?
- Nakon pobjede, imate li čvrstu potrebu za povratkom i osvajanjem većeg dobitka?
- Kockate li dok ne izgubite i posljednji novčić?
- Jeste li ikada posuđivali novac da biste kockali?
- Jeste li ikada kockanjem financirali ili sredili bilo što?
- Oklijevate li koristiti “kockarski novac”za normalne troškove?
- Smanjuje li kockanje brigu ili čini dobrobit za Vas same ili Vašu obitelj?

- Jeste li ikada kockali duže nego što ste planirali?
- Je li Vam ikada kockanje bio bijeg od briga ili nevolja?
- Jeste li ikada pokušali ili planirali pokušati neki ile-galni akt kako biste financirali kockanje?
- Uzrokuje li Vam kockanje poremećaje spavanja?
- Doživljavate li svađe, razočaranja ili frustracije stvorene zbog Vaše potrebe za kockanjem?
- Jeste li ikada imali potrebu slaviti dobru sreću za nekoliko sati kockanja?
- Jeste li ikada imali plan o samoozljeđivanju ili samo-ubojstvu koji je bio rezultat Vašeg kockanja?

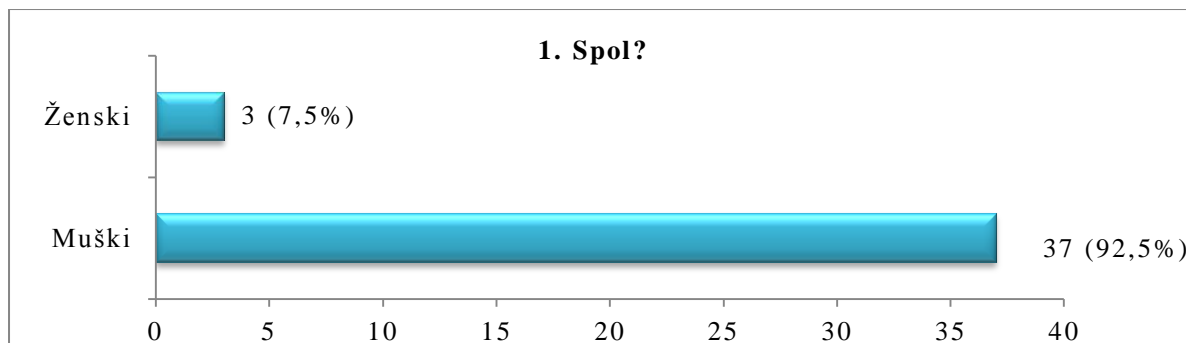
Pitanja u upitniku su jasna, nedvosmislena i nisu usmjerena na davanje društveno poželjnih odgovora. U upitniku su postavljena brojna pitanja o mogućim neetičnim postupcima, pa postoji mogućnost da će ispitanici na takva pitanja izbjegavati odgovor, odnosno da će davati socijalno poželjne odgovore.

4.2. Uzorak istraživanja

Nakon što je oblikovan konačni upitnik provedeno je istraživanje na uzorku od 40 ispitanika. Podaci su prikupljeni putem anketnog upitnika nasumičnim odabirom ispitanika u dvije odabrane sportske kladionice u razdoblju od 10. travnja do 10. svibnja 2017. godine.

5. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

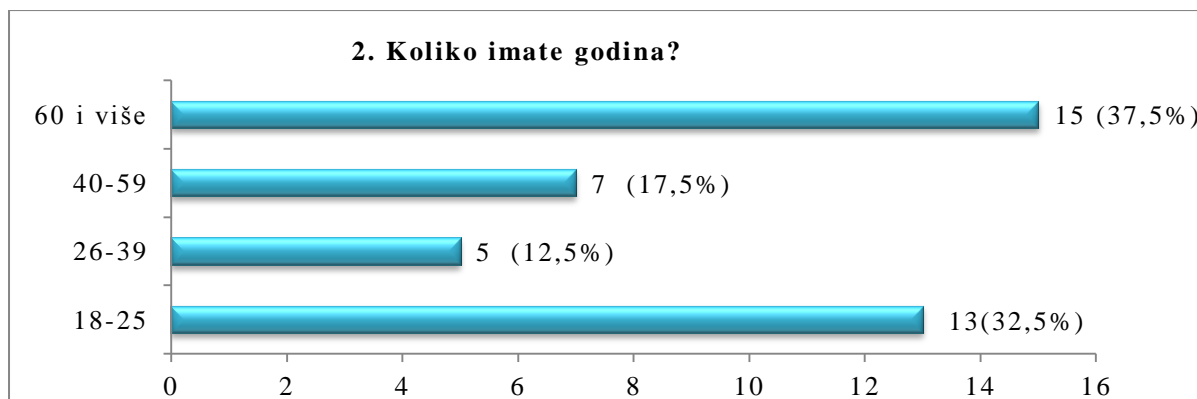
5.1. Grafički prikazi dobivenih rezultata

Grafikon 1 : Odgovori na prvo pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

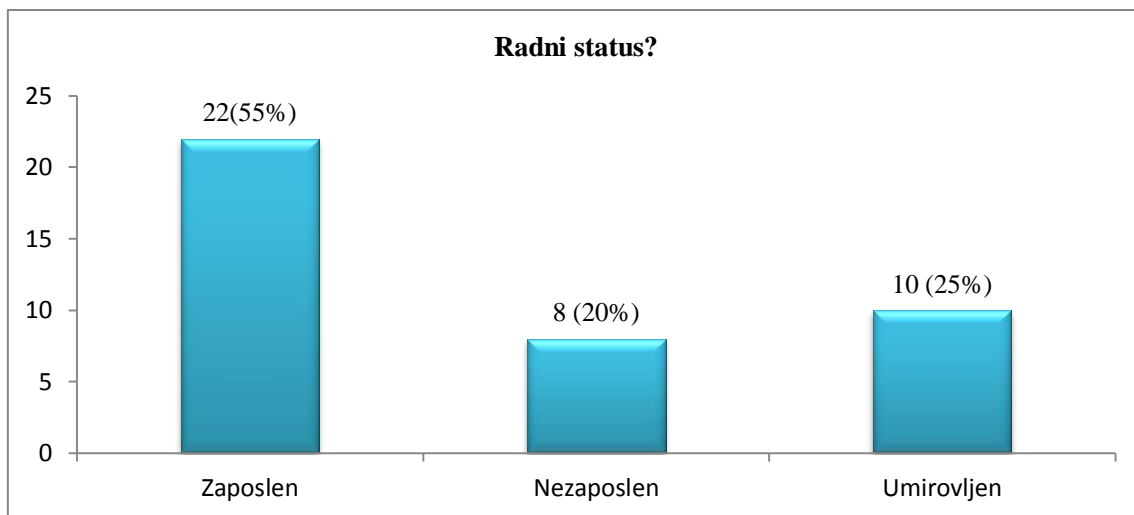
Iz grafikona broj 1 je vidljivo da je u provedenom istraživanju 92,5% ispitanika bilo muškog, a 7,5% ispitanika bilo ženskog spola.

Grafikon 2 : Odgovori na drugo pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

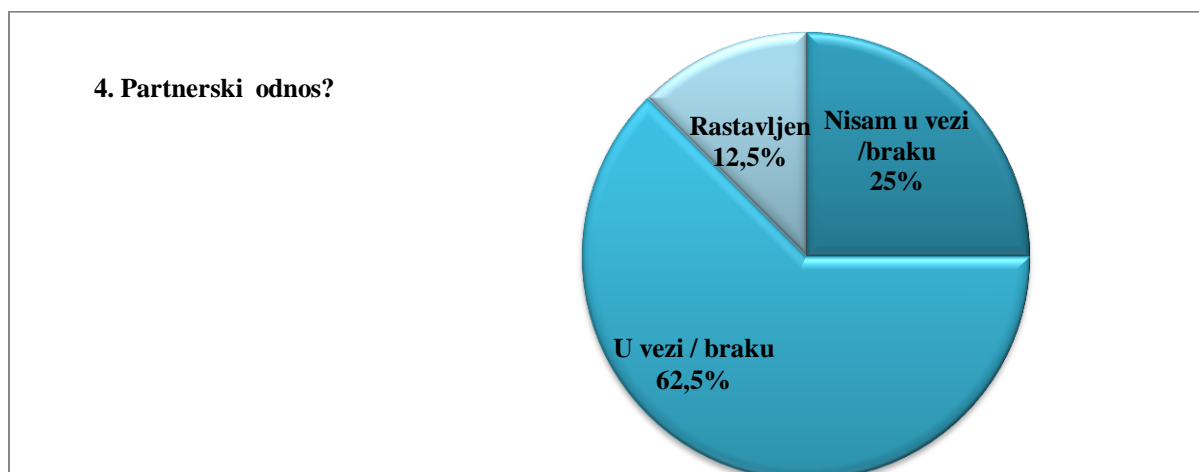
Iz grafikona broj 2 može se vidjeti da su na upitnik najviše odgovarale osobe starije od 60 godina koji su većim djelom umirovljenici čak 37,5% ispitanika. Nakon starije populacije sljedeći mlađa populacija odnosno osobe od 18-25 godina koji čine 32,5% ispitanika. Osobe od 40 do 59 godina čine 17,5%, a samo 12,5% ispitanika ima od 26-39 godina.

Grafikon 3 : Odgovori na treće pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

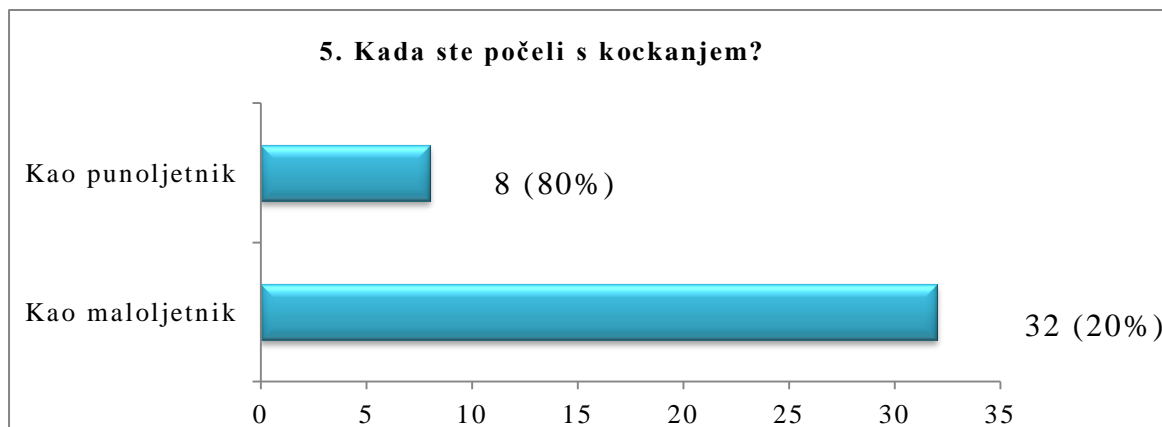
Iz grafikona broj 3 vidljivo je da najveći broj ispitanika koji su sudjelovali u anketnom upitniku ima status stalno zaposlene osobe, čak 55%. Drugi najveći postotak nakon zaposlenih čine umirovljenici sa 25 %. Najmanji udio čine nezaposleni 20% što je i za očekivati jer je za kockanje potreban novac.

Grafikon 4 : Odgovori na četvrto pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

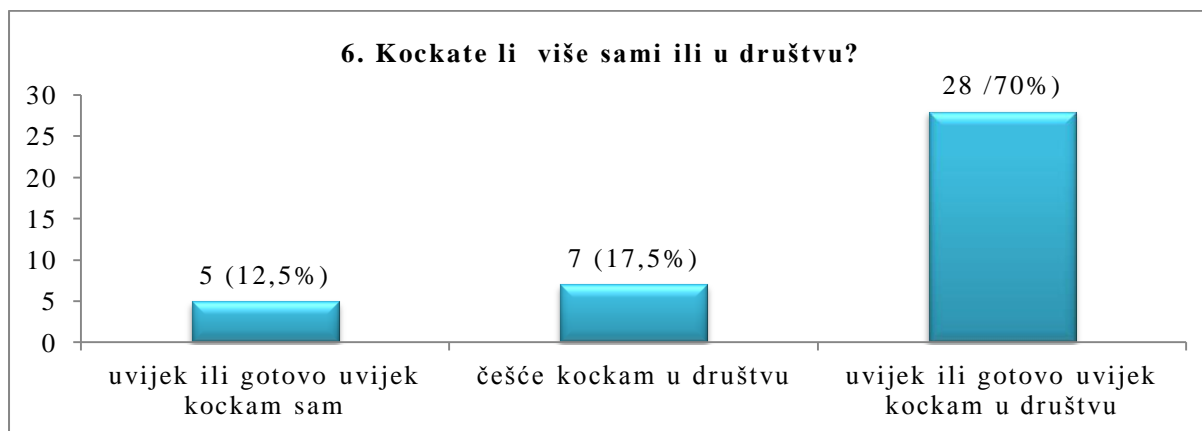
Iz grafikona broj 4 se uočava da je dvadeset pet (25) ispitanika odnosno 62,5% u vezi ili braku. Nadalje, kako velik broj ispitanika spada u mlađu populaciju, čak 25% ispitanika nije ni u vezi ni u braku, a 12,5% ispitanika je rastavljeno.

Grafikon 5 : Odgovori na peto pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

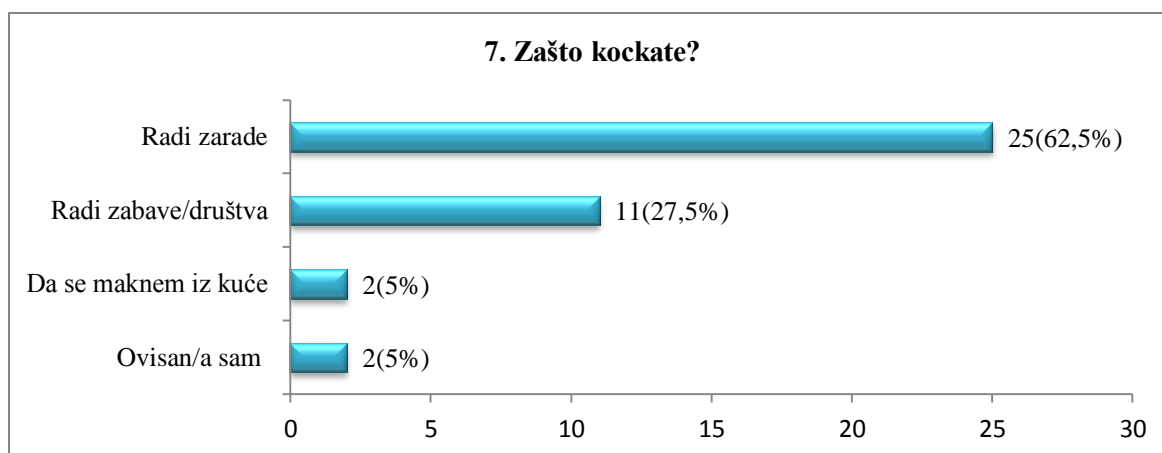
Iz grafikona broj 5 su vidljivi začuđujući podaci. Čak 80% ispitanika odgovorilo je da su sa kockarskom aktivnošću počeli još kao maloljetna osoba iako je u Hrvatskoj kladenje zabranjeno mladima od osamnaest godina. Samo 20% ispitanika je počelo s kockanjem kao punoljetna osoba.

Grafikon 6 : Odgovori na šesto pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

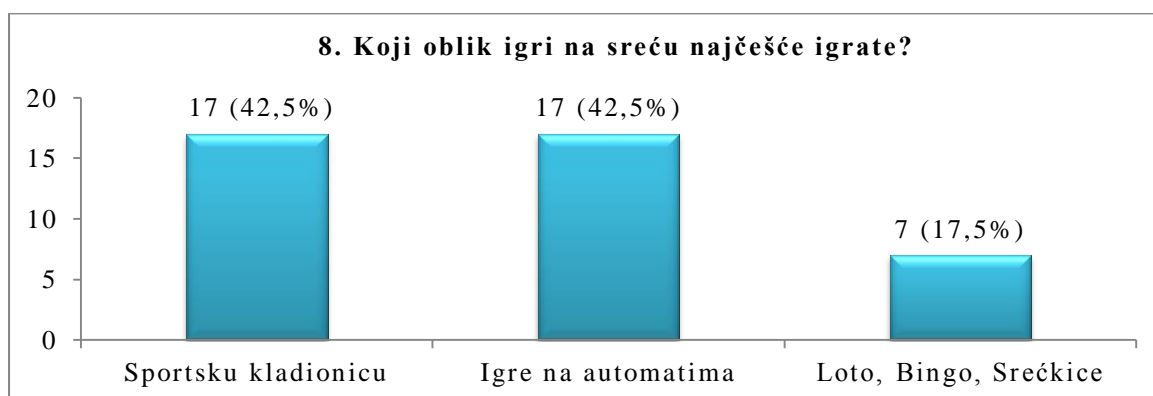
Iz grafikona broj 6 vidljivo je da samo pet (5) ispitanika odnosno 12,5% odgovorilo je da uvijek ili gotovo uvijek kockaju sami, 17,5% ispitanika je odgovorilo da češće kockaju u društvu nego sami, a najveći broj ispitanika odnosno čak 70% je odgovorilo da uvijek ili gotovo uvijek kockaju u društvu

Grafikon 7 : Odgovori na sedmo pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

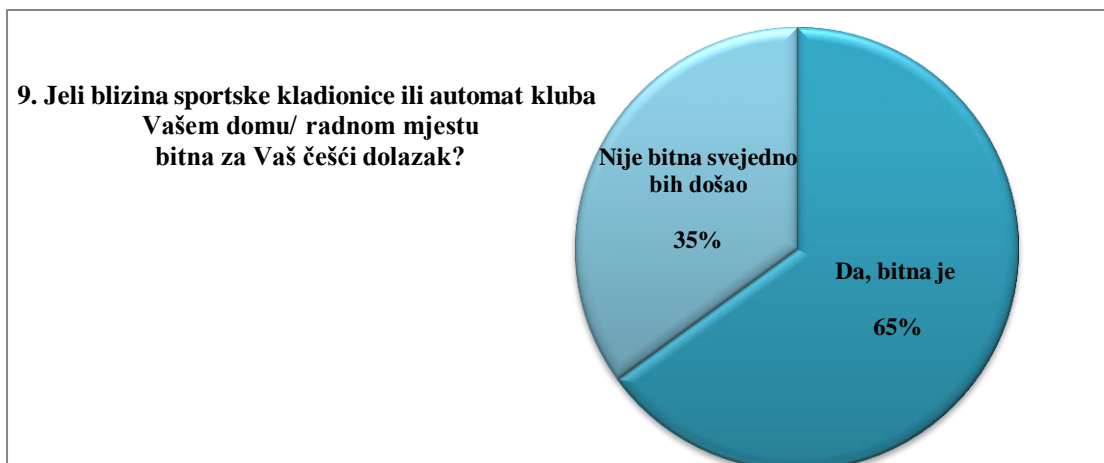
Grafikon broj šest prikazuje podatke o motivaciji za kockanjem. Zbog zarade kockaju dvadeset i pet (25) ispitanika odnosno 62,5% Radi zabave odnosno društva kocka 27,5 % ispitanika što se može potvrditi podacima iz predhodnog grafikona gdje su ispitanici odgovorili da uvijek ili gotovo uvijek kockaju u društvu. Na uzorku od 40 ispitanika dobili smo odgovor čak od čak 2 ispitanika da je razlog njihovog kockanja ovisnost o igrama na sreću, što u postotku iznosi 5%. Također dvoje ispitanika je odgovorilo da kockaju da se maknu iz kuće.

Grafikon 8 : Odgovori na osmo pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

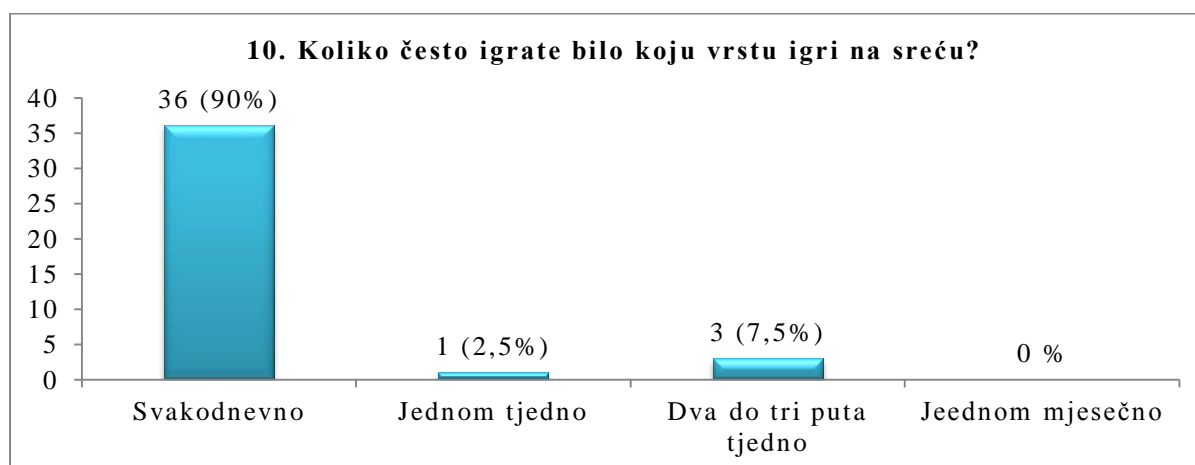
Iz grafikona broj 8 vidljivo je da je jednak broj ispitanika koji igraju sportsku kladionicu (42,5%) i igre na automatima (42,5%). Samo sedam (7) ispitanika (17,5%) je odgovorilo da najčešće igraju loto, bingo ili srećkice. Među ovih sedam ispitanika su i tri žene.

Grafikon 9 : Odgovori na deveto pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

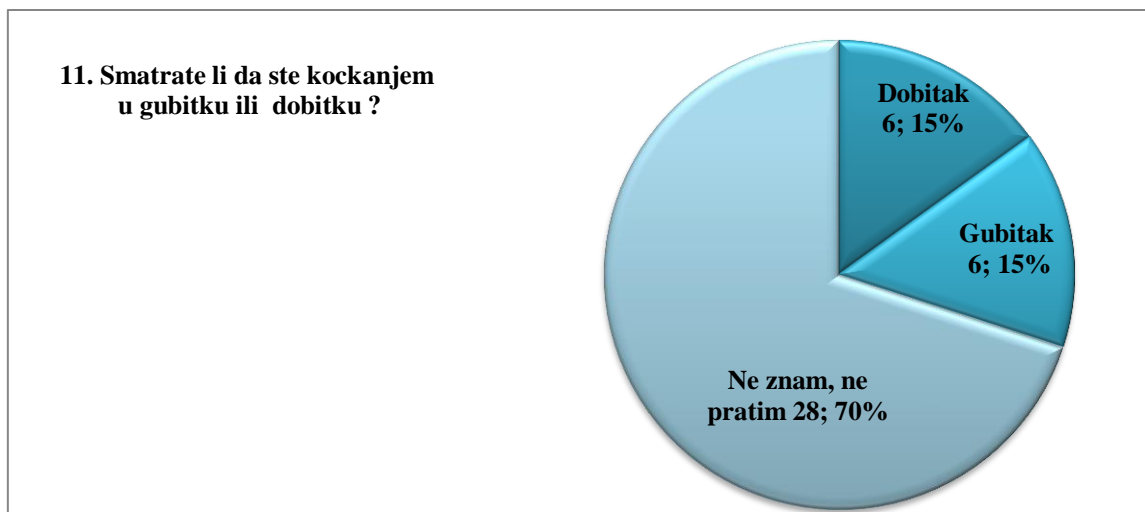
Grafikon broj 9 prikazuje podatke o tome jeli dostupačnost i pristupačnost objekata za kockanje bitna odnosno presudna za učestaliji dolazak odnosno češće klađenje. Dobili smo potvrdne odgovore od čak 65% ispitanika, a njih 35% je reklo da bi svakako došli bez obzira na udaljenost objekta za kockanje do njihovog radnog mjesta i mjesta gdje stanuju

Grafikon 10 : Odgovori na deseto pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

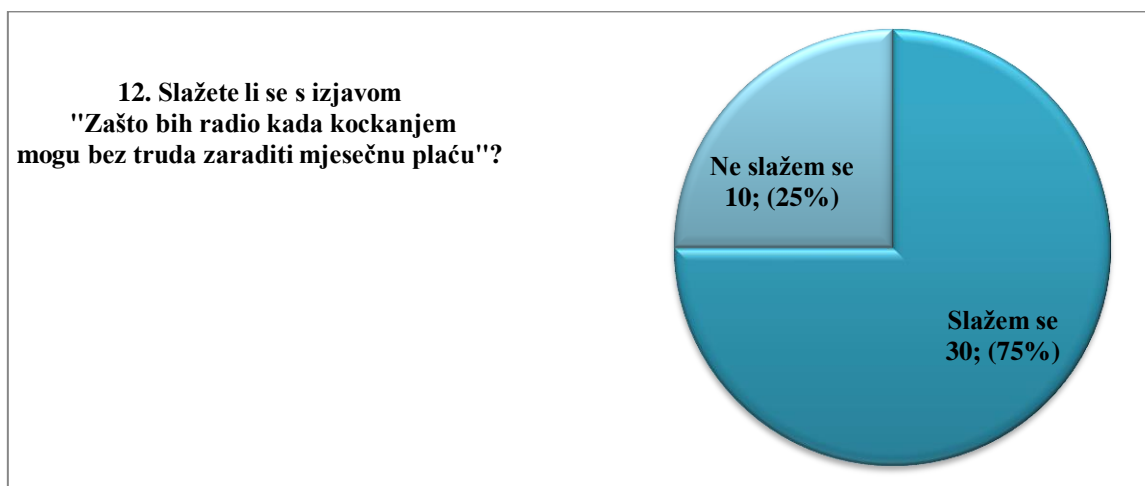
Iz grafikona broj 10 vidljivo je da su skoro svi ispitanici odnosno 90% odgovorili da svakodnevno igraju bilo koju vrstu igara na sreću. 7,5% ispitanika je odgovorilo da kockaju dva do tri puta tjedno dok jednom tjedno kocka 2,5%. Na odgovor jednom mjesečno nijedan ispitanik nije dao potvrđan odgovor.

Grafikon 11 : Odgovori na jedanaesto pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

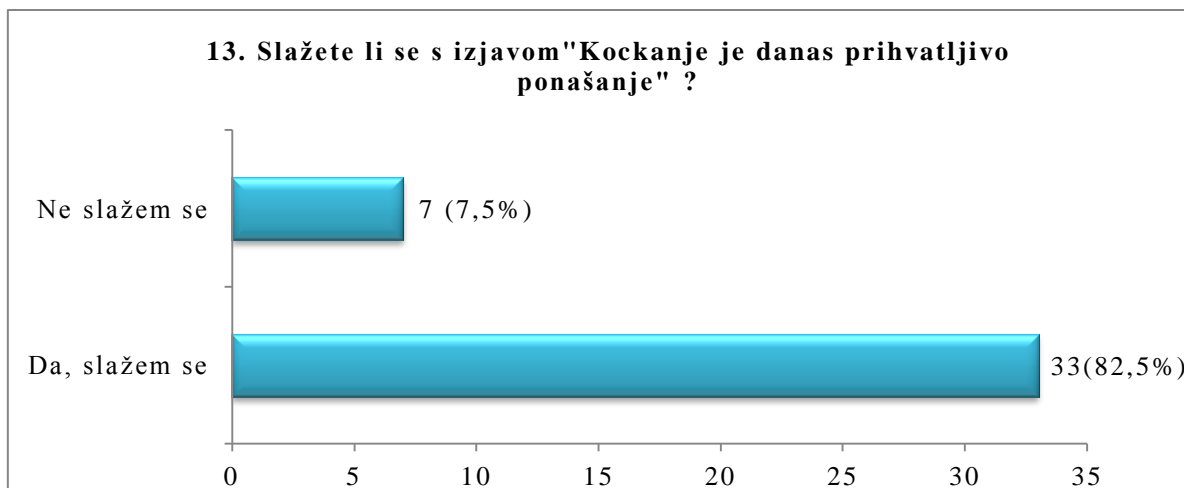
Iz grafikona 11 vidljivo je da 70% ispitanika ne prati odnose između dobiti i gubitka ostvarenih kockanjem što je jako loš znak jer nisu ni svjesni koliko su novaca izgubili na takav način. Šest (6) ispitanika odnosno 15% je odgovorilo da su kockanjem u dobitku, a isti broj ispitanika smatra da je u gubitku.

Grafikon 12 : Odgovori na dvanaesto pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

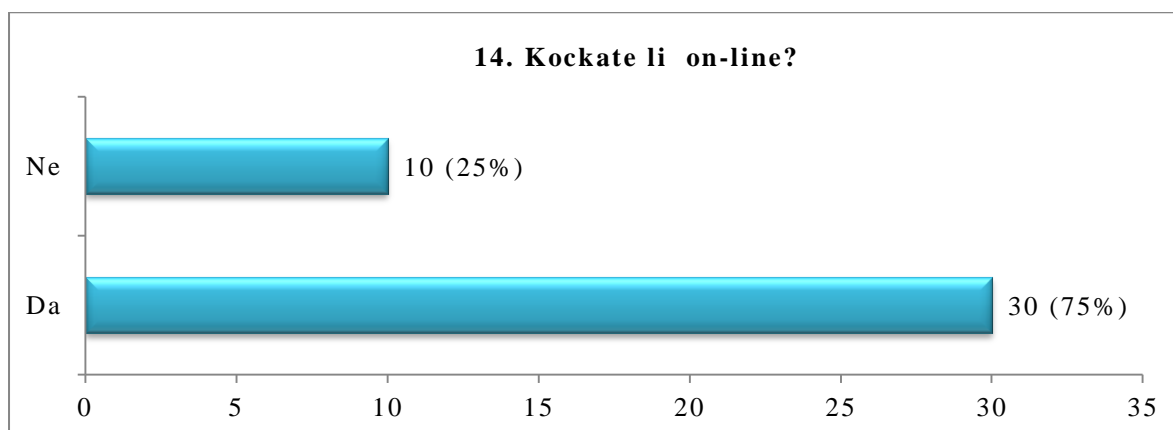
Iz grafikona 12 primjećujemo začuđujuće rezultate. Čak 75% ispitanika se složilo sa izjavom „Zašto bih radio kada kockanjem mogu bez truda zaraditi mjesečnu plaću“ iako ova izjava nije u skladu s etičkim normama. Samo 25% ispitanika je odgovorilo da se ne slaže s ovom izjavom.

Grafikon 13 : Odgovori na trinaesto pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

Iz grafikona broj dvanaest vidljivo je da se 82,5% ispitanika slaže s izjavom da je kockanje danas prihvatljivo ponašanje. Samo 7,5% ispitanika se ne slaže s ovom izjavom ali usprkos tome smo ih zatekli u kladionici.

Grafikon 14 : Odgovori na četrnaesto pitanje iz upitnika

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

Grafikon broj 14 prikazuje podatke o on-line kockanju.. Trideset (30) ispitanika tj. 75% je odgovorilo da se kladi on-line. Samo 25% ispitanika od kojih većina spada u skupinu starijih od 60 godina su odgovorili da ne kockaju on-line. S obzirom da većina mladih ima korisničke račune za on-line klađenje podaci iz grafikona su realni

Tablica br. 1. Odgovori na petnaesto pitanje iz anketnog upitnika

Zašto se kladite on-line?	Broj ispitanika (30)	%
1. Jer je to brži i moderniji način	11	50
2. Da izbjegnem gužve u kladionicama	3	13,63
3. Jer se mogu kladiti 0/24h	6	27,27
4. Jer mogu u miru praviti kombinacije	2	9,1

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

U tablici broj 1 prikazuju se podaci na uzorku od 30 ispitanika koji su u predhodnome pitanju odgovorili da se klade on-line. Najveći broj ispitanika (50%) je odgovorio da je on-line klađenje brži i moderniji način klađenja. Ispitanici su odgovorili sa 27,27% odgovora da se klade on-line zbog toga što se mogu kladiti kada god žele od 0/24h. Idući razlog je što žele izbjeći gužve u kladionicama (13,63%). Nešto manji broj ispitanika (9,1%) je odgovorilo da se klade on-line zbog toga što mogu u miru praviti kombinacije.

Tablica br.2 Odgovori na šesnaesto pitanje iz anketnog upitnika

Kako se ponašate kada izgubite veći iznos novca?	Broj ispitanika (40)	%
1. Nemam reakciju sve je to dio igre	9	22,5
2. Psujem, vičem, ljut sam	3	7,5
3. Želim kockati još više	17	42,5
4. Odlazim i razmišljam samo o tome	5	12,5
5. Ulažem male iznose novca za kojima ne žalim	6	15

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

Iz tablice broj 2 je vidljivo da 42,5% ispitanika želi kockati još više nakon što izgubi veći iznos novca. Devet (9) ispitanika odnosno 22,5% je odgovorilo da nema reakciju kada izgube novac te da je to sve dio igre. Šest (6) ispitanika odnosno je odgovorilo da ulaže male iznose novca za kojima ne žale pa samim time i nemaju reakciju na njihov gubitak. Nešto manji postotak ispitanika odnosno 12,5% odgovorilo je da nakon gubitka većeg iznosa novca odlaze i razmišljaju samo tome što može upućivati na razvoj psiholoških posljedica. Najmanji broj ispitanika (3%) je odgovorilo je da kada izgube psuju, viču, i da su ljuti.

Tablica br. 3. Odgovori na sedamnaesto pitanje iz anketnog upitnika

	Osobna uvjerenja	Slažem se	Ne slažem se
		%	
1.	Neke aktivnosti(npr.rituali i sl.) povećavaju vjerojatnost dobitaka pri kockanju	40	60
2.	Ukoliko netko ima uspjeha u kockanju to je dokaz da ima znanja i vještine potrebne za kockanje	62,5	37,5
3.	O kockanju se može postati ovisan	22,5	77,5
4.	Iako osoba u kockanju ima dug niz gubitaka, osvojiti će nazad svoj novac ako dovoljno dugo igra.	70	40
5.	Šanse za osvojiti veliku količinu novca kockanjem su poprilično velike	70	30
6.	Veća je vjerojatnost da će osoba dobiti ako koristi svoje sretne brojeve	80	20
7.	Kockanjem se više dobija nego gubi	12,5	87,5
8.	Kad dobijem veći iznos novca to me potiče na daljnje kockanje	75	25
9.	Dobitak u kockanju ovisi samo o sreći	80	20

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

U tablici 3 su prikazane tvrdnje te osobna uvjerenja ispitanika o tim tvrdnjama. 40% ispitanika smatra da rituali ili neke aktivnosti povećavaju vjerojatnost dobitaka pri kockanju dok se 60% ne slaže s tom tvrdnjom dok su međutim u šestoj tvrdnji koja je ista kao i prva samo preoblikovana na drugi način dali suprotne odgovore odnosno 80% ispitanika misli da je veća vjerojatnost da će osoba dobiti ako koristi svoje sretne brojeve dok se samo 20 % ne slaže s tom tvrdnjom što je u suprotnosti s postotcima odgovora danim za prvu tvrdnju.

Sa drugom tvrdnjom se slaže 62,5% ispitanika, a ne slaže 37,5% ispitanika što nije u skladu sa odgovorima danim za devetu tvrdnju koja kaže da dobitak u kockanju ovisi samo o sreći što misli čak 80%, dok su za drugu tvrdnju 62,5% ispitanika reklo da ukoliko netko ima uspjeha u kockanju da posjeduje određene vještine i znanja potrebne za kockanje.

Nadalje 22,5% ispitanika se slaže da se o kockanju može postati ovisan dok se čak 77,5% ispitanika ne slaže s tom tvrdnjom iako su u tvrdnji broj osam dali odgovore koji se ne podudaraju s tvrdnjom broj tri odnosno 75% ispitanika je dalo potvrđan odgovor na tvrdnju „kada dobijem veći iznos novca to me potiče na daljnje kockanje „što je realan pokazatelj razvoja psiholoških posljedica te mogućeg razvoja ovisnosti o kockanju.

Sa tvrdnjom broj četiri „iako osoba u kockanju ima dug niz gubitaka osvojiti će natrag svoj novac ako dovoljno dugo igra“ se slaže 60% ispitanika, a ne slaže 40%.

Da su šanse za osvojiti veliki iznos novca kockanje velike se slaže 70% ispitanika dok se 30% ispitanika ne slaže. Iako je 70% ispitanika reklo da se slaže da su šanse za osvojiti novac kockanjem vrlo velike, 12,5% ispitanika smatra da kockanjem više gubi nego li dobija, a 87,5% ispitanika je reklo da se ne slaže s tvrdnjom broj sedam da se kockanjem više dobija nego gubi.

Tablica br. 4. Odgovori na osamnaesto pitanje iz anketnog upitnika

Socijalne posljedice	Da		Ne	
	Br.ispitanika(40)	%	Br.ispitanika(40)	%
1.Jeste li ikada odustali od nekih obiteljskih druženja zbog kockanja?	2	5	38	95
2. Jeste li ikada propustili druženje s prijateljima kako biste kockali?	2	5	38	95
3. Jesu li se ikada članovi Vaše obitelji žalili da previše kockate?	2	5	38	82,5
4. Jeste li ikada bili u kladionici ili automat klubu duže od 3 sata ?	7	17,5	33	82,5

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

U tablici broj 4 su prikazana pitanja te odgovori koji **moгу upućivati** na to dali ispitanici imaju psihološke posljedice nastale zbog kockanja. Iz tablice 4 zamjećuje se da su ispitanici dali socijalno poželjene odgovore. Iz tablice se može isčitati da 95% ispitanika nema socijalne posljedice nastale zbog kockanja. Vidljivo da je 5% ispitanika dalo potvrdne odgovore na tri od četiri postavljena pitanja te bi se moglo reći da bi ta dva ispitanika mogli imati izražene socijalne posljedice. Usporedbom rezultata iz prije postavljenih pitanja iz anektnog upitnika došlo se do spoznaje da su ta dva ispitanika ona dva koja su se prije izjasnili da su ovisni odnosno kao motiv kockanja su naveli ovisnost. Ta dva ispitanika su odgovorila i na četvrto pitanje s potvrdnim odgovorom međutim još 5 ispitanika se izjasnilo da su boravili u sportskoj kladionici ili automat klubu duže od tri sata te se za njih ne može na osnovu jedne potvrdne činjenice reći da imaju ikakve socijalne posljedice nastale zbog kockanja.

Tablica br. 5. Odgovori na devetnaesto pitanje iz anketnog upitnika

Psihološke posljedice	Da		Ne	
	Br. Ispitanika(40)	%	Br.ispitnika(40)	%
1. Jeste li ikada osjećali grižnju savjesti zbog količine novca izgubljenog kockanjem?	2	5	38	95
2. Jeste li se ikada osjećali depresivno ili tužno zbog novca izgubljenog kockanjem?	2	5	38	95
3. Jeste li ikada uložili više novca nego što ste planirali?	6	15	34	85
4. Jeste li ikada osjećali strah ili imali frustracije zbog kockanja?	2	5	38	95

Izvor: "Prikaz autora": anketni upitnik, (2017.)

U tablici 5 vidljivi su rezultati na pitanja iz tablice koji mogu dati uvid u to dali ispitanici imaju psihološke posljedice nastale zbog kockanja. Mali broj ispitanika je davao potvrdne odgovore na pitanja koja mogu upućivati da netko od njih ima izražene psihološke posljedice nastale zbog kockanja. Iako je je velika većina ispitanika bez psiholoških posljedica nemoguće je zanemariti mali broj ispitanika koji su ipak na sva ova pitanja dali potvrdne odgovore. Isti ispitanici koji su dali potvrdne odgovore za skupinu pitanja koja se odnose na psihološke posljedice su dali i potvrdne odgovore i za skupinu pitanja koja se odnose na socijalne posljedice.

5.2. Rezultati provedenog istraživanja

Provedenim istraživanjem htjelo se prikazati koji spol dominira u kockarskim aktivnostima. Rezultati su potvrdili ono što je već opće poznato te je u skladu s drugim europskim i hrvatskim istraživanjima, (Dodig, D., Ricijaš, N. (2011a). Obilježja kockanja zagrebačkih adolescenata), a to je da muški spol dominira u kockarskim aktivnostima. U ovome radu na uzorku od četrdeset (40) ispitanika zabilježeno je trideset i sedam (37) ispitanika muškog spola te samo tri (3) osobe ženskog spola. Kao što je u teorijskom dijelu rada već rečeno, ovim istraživanjem je potvrđeno, problemi s kockanjem češći su kod muškaraca nego žena. Čin kockanja predstavlja stimulaciju i uzbuđenje što većinu osoba muškog spola motivira na kockanje. Iako se u novije vrijeme spolne razlike smanjuju, žene obično s kockanjem započinju kasnije u životu s razvojem stresa i problema u međuljudskim odnosima, depresije, rastave braka.

Najveći broj ispitanika u ovome istraživanju spada u stariju populaciju, a velika većina je u mirovini. Ova grupa ispitanika ima potrebna sredstva za kockanje, te slobodno vrijeme koje provode družeći se u sportskim kladionicama ponajviše ako su smještene u nekim trgovačkim centrima ili u sklopu kafića. Loš rezultat istraživanja je što nakon umirovljenika odnosno starije populacije drugi najveći postotak ispitanika čine mladi od 18-25 godina. Ranije je spomenuto ako je neka osoba duže izložena kockarskim aktivnostima veća je šansa da će se kod nje razviti problem ovisnosti o kockanju. Najmanji broj ispitanika ima od 26-40 godina. Ljudi u tim godinama su u fazi izgradnje obitelji, štednje novca te su usmjerni ka razvoju karijere te je logično da nemaju vremena češće se baviti sportskim listićima i drugim oblicima igri na sreću.

Najveći dio ispitanika su zaposleni ili umirovljeni što pokazuje realno stanje zbog toga što je za kockanje prvenstveno potreban novac. Samo osam ispitanika nije zaposleno ili umirovljeno.

Iako je prema Zakonu o igrama na sreću (N/N) osobama mlađim od 18 godina zabranjeno primanje uplata i sudjelovanje u svim igrama na sreću u kazinima, kladionicama i automat klubovima, kao i igrama na sreću koje se priređuju putem interneta istraživanje je pokazalo da je čak 80% ispitanika započelo s kockarskom aktivnošću kao maloljetna osoba. Mnoge odrasle osobe s problemom kockanja izjavljuju da su počeli kockati kao maloljetnici. Ovaj

rezultat je također u skladu s hrvatskim istraživanjima o kockanju koji navode da je čak 83% maloljetnika nekad igralo bilo koju vrstu igre na sreću.

Što se tiče navika ispitanika prilikom kockanja dobiveni rezultati se mogu pročitati kao pozitivni i negativni. Rezultati su pozitivni zbog toga što čak 70% ispitanika radije kocka u društvu nego sami, a problematično kockanje se očituje time da osoba koja je ovisna pretežito kocka sama bježeći od stvarnosti što znači da ispitanici ovog istraživanja ne nagnju problemu ovisnosti. Međutim s druge strane su u ovome radu moguća ograničenja istraživanja zbog toga što je ostalim istraživanjima dokazano da muškarci češće kockaju u društvu, a žene same, a kao što je već rečeno u ovom uzorku je trideset i sedam (37) osoba muškog spola. Rezultati ovog istraživanja o navikama prilikom kockanja mogu se pročitati kao negativni zbog toga što društvo može utjecati na osobu koja već ima potencijalni problem s kockanjem navodeći je kroz zabavu da i dalje razvija sklonosti zbog kojih može postati ovisna o igrama na sreću.

Rezultati istraživanja o motivaciji kockanja se podudaraju sa ostalim istraživanja vezanim za kockanje. (N,Ricijaš, (2011) Navike i obilježja kockanja adolescenata u urbanim sredinama i istraživanje Kockanje mladih 2011 - Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet). Provedenim istraživanjem u radu prikazano je da ljudi prvenstveno kockaju radi zarade u ovome slučaju 60% ispitanika. Ostali kockaju zbog društva odnosno zabave koju imaju prilikom kockanja. Dva ispitanika su se izjasnila da kockaju jer su ovisni. Ta dva ispitanika su svjesni svoje ovisnosti dok među ostalim ispitanicima može postojati još netko tko je ovisan, a da to ne želi priznati ili nije svjestan razvoja bolesti. Među ova dva ispitanika koja su priznala svoju ovisnost se nalazi i jedna žena.

Što se tiče odabira igre na sreću jednak broj ispitanika se izjasnio da igra sportsku kladionicu i igre na automatima. Samo 7,5% je reklo da najčešće igra loto, srećkiće, a među njima su i tri žene što potvrđuje rezultate ostalih istraživanja o tome da žene većinom igraju loto, bingo, srećkice.

U teorijskom djelu rada naglašeno je kako je dostupnost i pristupačnost objekata za kockanje bitan čimbenik za razvoj problematičnog kockanja kako kod adolescenata tako i kod odraslih ljudi, a doprinosi otežavanju izlječenja već ovisne osobe o kockanju. Mladi odrastaju u vremenu u kojem su različite vrste kockanja dostupne i slobodno reklamirane na internetu pa čak i na televiziji. Na internet stranicama postoje mnoge igre koje ljudi mogu igrati za fiktivni novac međutim osjećaj kockanja je isti kao kod pravog uloga novca te osobe odnosno

prvenstveno mladi mogu razviti osjećaj uzbuđenosti osvajanja novca kao i osjećaj depresije radi gubitka novca. Provedenim istraživanjem je prikazano da je više od polovice ispitanika (65%) dalo odgovor da je blizina kladionice ili automat kluba bitna da njihov češći dolazak, što potvrđuje ostala istraživanja o tome da ljudi češće odlaze u sportske kladionice i automat klubove ako su smješteni na vrlo dostupnim mjestima.

Što se tiče učestalosti kockanja rezultati su iznedažujuće loši. Devedeset posto (90%) ispitanika se izjasnilo da svakodnevno igraju bilo koju vrstu igri na sreću. Moguća su ograničenja što se tiče ovih odgovora zbog toga što su rezultati prikupljeni osobnim dolaskom u kladionice te je moguće da ispitanici kojima je podijeljen anketni upitnik svakodnevno u tim dvjema kladionicama.

Prema članku 4, Zakona o igrama na sreću, on-line igranje (igranje na daljinu) jest priređivanje igara na sreću putem interneta, telefona ili nekih drugih interaktivnih komunikacijskih uređaja putem kojeg igrač može odigrati igru samostalno, kroz interakciju sa sustavom bez neposrednog predstavnika priređivača. U ovome istraživanju je istraženo da 75% ispitanika ima otvoren korisnički račun u sportskim kladionicama odnosno da se kladi on-line zbog toga što je to brži i moderniji način klađenja putem kojeg se može kladiti 0/24h te se mogu praviti kombinacije parova u miru svoga doma što gužve u kladionicama mogu remetiti te se kao i još jedan razlog klađenja on-line navodi izbjegavanje gužva po kladionicama.

Što se tiče istraživanja ponašanja prilikom gubitka novca istraženo je da 42,5% ispitanika želi kockati još više nakon što izgubi velik iznos novca međutim 75% ispitanika se složilo s tvrdnjom da kada dobiju veći iznos novca da ih to potiče na daljne kockanje što znači da oba slučaja odnosno gubitak i dobitak novca kockanjem potiče na daljnje kockanje. Poražavajući podatak dobiven ovim istraživanjem je taj što 70% ispitanika ne zna jeli kockanjem u gubitku ili dobitku.

6. ZAKLJUČAK

Kroz ovo istraživanje htio se prikazati problem suvremenog kockanja te težnja za lakom zaradom što je u suprotnosti sa vlastitom marljivošću i poštenim radom odnosno etikom. Konzumiranje alkohola, uzimanje droga te kockanje odnosno kladjenje nisu društveno prihvatljiva ponašanja. Ostala istraživanja su pokazala da su adolescenti koji kockaju češće uključeni u druge oblike rizičnog ponašanja poput pušenja, pijenja alkohola, uzimanja psihoaktivnih droga, rizičnog spolnog ponašanja.

U ovome istraživanju su kroz neka pitanja odnosno, izjave slaganja i ne slaganja predstavljeni rezultati osobnih stajališta ispitanika na koja je većina ispitanika dala odgovore koji nisu u skladu s etikom, tj. 75% ispitanika se složilo s izjavom „Zašto bih radio kada kockanjem mogu zaraditi mjesečnu plaću“ što znači da većina ispitanika smatra da je bogatsvo bez rada najnormalnija stvar te se vode time. Također 82,5% ispitanika se slaže s izjavom da je danas kockanje prihvatljivo ponašanje.

U ovome je radu istraženo postoje li psiho-socijalne posljedice ispitanika nastale zbog kockanja. Velika većina ispitanika su dali psihološke i socijalno poželjene odgovore. Što se tiče ovog dijela istraživanja postoje moguća ograničenja. Prvo ograničenje je to što su ispitanici mogli dati društveno poželjne odgovore, a drugo ograničenje je što nisu svi ispitanici svjesni svog problema kockanja te su na postavljena pitanja mogli dati odgovore za koje smatraju da su točni, međutim nisu. Na uzorku od 40 ispitanika, dva ispitanika (5%) je dalo potvrdne odgovore na svih osam pitanja u vezi psihosocijalnih posljedica. Ti isti ispitanici su se ranije izjasnili da je motiv njihovog kockanja ovisnost o kockanju. Trećom skupinom pitanja potvrđeni su prijašnji rezultati. Treća skupina pitanja odnosi se na problematično kockanje. Kroz dvadeset pitanja anonimnih kockara (GA-20) utvrđeno je na uzorku od 40 ispitanika da postoje dvije osobe koje su ovisne o kockanju.

Kockanje se prihvaća kao zabavna aktivnost i prihvatljiv način provođenja slobodnog vremena roditelja. Činjenica koja zabrinjava je što obitelj/članovi obitelji šalju lošu poruku djeci, a to je da je danas kockanje normalno ponašanje. Zabrinjavajuća pojava je ta što pritom ne shvaćaju kakve posljedice mogu ostaviti na adolescente u razvoju i ostaviti im trajne posljedice nastale zbog kockanja.

LITERATURA

Knjiga:

1. Klaić, B. (1968): Rječnik stranih riječi, Zora, Zagreb, str.372.

Izvor s interneta

1. (Internet)< raspoloživo na: <http://www.inter-caffe.com/lista-929.html>> (04.03.2017)
2. Aleksić, A. (2007) - Poslovna etika – element uspješnog poslovanja 2007.(Internet) <raspoloživo na <http://web.efzg.hr/dok/OIM/Poslovna%20etika.pdf> > (03.03.2017)
3. Babić, M. (2014) Etika u marketingu kao pretpostavka dugoročnog održivog poslovanja osiguravajućeg društva 2014. (Internet), <raspoloživo na: <http://sors.ba/UserFiles/file/SorS/SORS%202014/Zbornik%20PDF-ovi/03%20Babic.pdf>>
4. Gregorić,M. (2015) - Poslovna etika i korporacijska društvena odgovornost u HrvatskojiKataru,raspoloživona<https://www.google.hr/?gws_rd=ssl#q=POSLOVNA+ETIKA+POJAM+&> (03.03.2017)
<https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A81/datastream/PDF/view>> (03.03.2017)
5. Kolarić, K. (2014) ETHICAL AND SOCIALLY RESPONSIBLE BUSINESS MANAGMENT (Internet) <raspoloživo na
[:https://repozitorij.mev.hr/islandora/object/mev%3A54/datastream/PDF/view](https://repozitorij.mev.hr/islandora/object/mev%3A54/datastream/PDF/view)>
6. Rogosić, T. (2016) - Primjena poslovne etike u poduzeću (Internet) <raspoloživo na
7. Zakon o igrama na sreću, Internet izvor, <raspoloživo na>
<https://www.zakon.hr/z/315/Zakon-o-igrama-na-sre>
8. (Internet)<raspoloživo na> http://www.kockanje.info/povijest_kockanja.asp
9. (Internet) <raspoloživo na > <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/7395/1/spetric2016.pdf>
10. Dodig, D., Ricijaš, N. (2011a). Izvorni znanstveni članak - Obilježja kockanja zagrebackih adolescenata.<raspoloživo na>:

https://www.google.hr/search?q=10.%09Dodig%2C+D.%2C+Ricija%C5%A1%2C+N.%2C+Obilje%C5%BEja+kockanja+zagrebackih+adolescenata.+Ljetopis+11.%09socijalnog+rada%2C+18%2C+1%2C+103-125.&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab&gfe_rd=cr&ei=r3TeWNWyCcLi8Af2w4u4BA (26.03.2017)

11. D. Dodig , N. Ricijaš i A.Stojanović (2014) izvorni znanstveni članak- Sportsko kladenje studenata u Zagrebu

<raspoloživo>: https://www.google.hr/search?q=13.%09Ricija%C5%A1%2C+N.%2C+Dodig%2C+D.%2C+Huic%2C+A.%2C+Rezultati+istra%C5%BEivanja+%E2%80%9CNavike+i+obilje%C5%BEja+kockanja&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab&gfe_rd=cr&ei=x3XeWJKTC-ev8wfN9bwQ (27.03.2017)

POPIS SLIKA

Slika 1: pristupi etičkih teorija	7
Slika 2: Proces donošenja etične odluke	10
Slika 3: Klasifikacija etičnosti odluka	11
Slika 4: Faktori utjecaja na etično/neetično ponašanje	12

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1 : Odgovori na prvo pitanje iz upitnika	29
Grafikon 2 : Odgovori na drugo pitanje iz upitnika	29
Grafikon 3 : Odgovori na treće pitanje iz upitnika	30
Grafikon 4 : Odgovori na četvrto pitanje iz upitnika	30
Grafikon 5 : Odgovori na peto pitanje iz upitnika	31
Grafikon 6 : Odgovori na šesto pitanje iz upitnika	31

Grafikon 7 : Odgovori na sedmo pitanje iz upitnika	32
Grafikon 8 : Odgovori na osmo pitanje iz upitnika	32
Grafikon 9 : Odgovori na deveto pitanje iz upitnika	33
Grafikon 10 : Odgovori na deseto pitanje iz upitnika	33
Grafikon 14 : Odgovori na četrnaesto pitanje iz upitnika	35

POPIS TABLICA

Tablica br. 1. Odgovori na petnaesto pitanje iz anketnog upitnika	36
Tablica br.2 Odgovori na šesnaesto pitanje iz anketnog upitnika	36
Tablica br. 3. Odgovori na sedamnaesto pitanje iz anketnog upitnika	37
Tablica br. 4. Odgovori na osamnaesto pitanje iz anketnog upitnika	38
Tablica br. 5. Odgovori na devetnaesto pitanje iz anketnog upitnika	39

ETIČKE DILEME VEZANE UZ SUDJELOVANJE MLADIH U IGRAMA NA SREĆU

Sažetak

Nikolina Škrabić

U ovom završnom radu je opisano što je etika, što je to etična dilema i etična odluka te proces donošenja etične odluke. Definirane su vrste igara na sreću, prikazana je njihova podjela te su opisani rizični čimbenici koji utječu na problematično kockanje. Cilj predmetnog istraživanja bio je anketnom metodom istražiti koji spol dominira u kockarskim aktivnostima, koja je motivacija za kockanjem, način razmišljanja o kockanju i ponašanje prilikom kockanja te istražiti postoje li izražene psihosocijalne posljedice ispitanika nastale zbog kockanja. Rezultati istraživanja pokazuju da se većina ispitanika ne ponaša u skladu s etikom, odnosno istraženo je da je kockanje sasvim normalan način provođenja slobodnog vremena te da ispitanici smatraju da je kockanje danas prihvatljivo ponašanje.

Ključne riječi: Etika, kockanje, psihosocijalne posljedice

ETHICAL DILEMMAS RELATED TO YOUTH PARTICIPATION IN GAMES OF CHANCE

Nikolina Škrabić

Abstract

In this final paper is described what is ethics, what is ethical dilemma and ethical decision and the process of making ethical decisions. Games of chance are defined, their division and risk factors that affect problem gambling are described. The aim of the research was to investigate which gender dominates in gambling activities, which is gambling motivation, a way of thinking about gambling and gambling behavior, and to investigate whether there are significant psychosocial consequences which are caused because of gambling.

The research results show that most respondents do not behave in accordance with ethics, which means that gambling is considered to be a normal way to spend leisure time, and respondents think that gambling is acceptable today.

Key words : Ethics, gambling, psychosocial consequences